

Ethische datastrategie voor immaterieel cultureel erfgoed

met immaterieelerfgoed.be als case study

Voorwoord

Van 2019 tot 2021 voerden Werkplaats immaterieel erfgoed en partners een eerste pilootproject *Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen* rond de integratie van levend erfgoed in de collectieplanning en het collectiebeheer van musea.¹ Daarop nam vanuit de cultureel-erfgoedsector de vraag naar verdere data-integratie met roerend erfgoed toe. In het **project *Naar persistente URI's voor immaterieelerfgoed.be: Vitale bouwstenen voor het digitale culturele ecosysteem*** gingen we actief met deze vragen aan de slag.

Via het toevoegen van persistente URI's op immaterieelerfgoed.be wilden we een antwoord bieden op de vraag naar **toeleiding van immaterieel erfgoed naar het Vlaamse digitale ecosysteem**.

pURI's bleken naderhand maar een klein onderdeel van de puzzel rond het linken van immaterieel erfgoeddata, maar wel een essentiële opstap. Door het implementeren van pURI's op immaterieelerfgoed.be kan een **ethische datapraktijk** gevoerd worden en de *digital return* voor de gemeenschappen maximaal renderen. Beschrijvingen van immaterieel erfgoed met het semantische web verbinden zorgt voor **nieuwe manieren van ontdekken, analyseren en interpreteren van immaterieel erfgoed**.

Een robuuste data governance structuur werd daarbij uitgewerkt. Na studie van de relevante internationale ontwikkelingen en referentiekaders, tekenden we een ethische datastrategie uit – geënt op de FAIR- en CARE-principes (zie verder). Daarmee zullen de betrokken immaterieel-erfgoedgemeenschappen, -groepen en -individuen telkens centraal blijven staan in de digitale werking.

Immaterieel-erfgoeddata en de ethische datastrategie groeiden met deze trajecten tot een wezenlijk onderdeel van de immaterieel-erfgoedwerking in Vlaanderen. Met dit rapport willen we verdieping bieden aan de erfgoedprofessionals om hier verder mee aan de slag te gaan. De lessons learned uit het project zijn essentieel bij aanvang van de digitale datastrategie voor immaterieel erfgoed in Vlaanderen die we in de periode 2024–2028 gaan uitwerken. De inzichten zijn ook cruciaal in het licht van de ontwikkeling van de volgende versie van het Vlaamse online platform immaterieelerfgoed.be in diezelfde periode. Daarnaast zal ook in Vlaanderen het verder inbedden van **immaterieel erfgoed als collectietype** in collectiedatabanken en **datastandaarden** zoals CIDOC-CRM en OSLO van belang zijn.

We **namen ook internationaal de pionierende rol** op met dit traject. Dit vertaalde zich onder meer in de ontwikkeling van een internationaal **expertennetwerk rond immaterieel-erfgoed en digitale innovaties. Dit netwerk trekken we de volgende jaren door.** In de eerste fase geven we daarin speciale aandacht aan de vraagstukken rond datastandaarden, ontologieën, en rechten en licenties.

Wordt vervolgd. We'll keep you posted!

Sofie Veramme, Kia Tsakiridis en Jorijn Neyrinck
Werkplaats immaterieel erfgoed

¹ 'Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen in musea' was een pilootproject rond de integratie van levend erfgoed in de collectieplanning en het collectiebeheer van musea van oktober 2019 tot september 2021, gerealiseerd door Werkplaats immaterieel erfgoed en partners met ondersteuning van de Vlaamse overheid. Voor meer, zie: <https://immaterieelerfgoed.be/nl/kennis/collectieplanning>

Hoe zorg je ervoor dat immaterieel cultureel erfgoed ook in de digitale wereld aanwezig is en blijft?

Immaterieel-erfgoedpraktijken worden door hun beoefenaars in Vlaanderen en Brussel beschreven op immaterieelerfgoed.be, het online platform van de Vlaamse overheid dat door het departement Cultuur, Jeugd en Media en Werkplaats immaterieel erfgoed gezamenlijk wordt beheerd. Erfgoedbeoefenaars en -gemeenschappen willen hiermee hun praktijken tonen, met veel liefde en trots over hun immaterieel erfgoed. Door de praktijk toe te voegen aan een verzameling met andere immaterieel-erfgoedpraktijken, en eventueel ook door opname in de officiële Inventaris Vlaanderen van het Immaterieel Cultureel Erfgoed, kunnen erfgoedbeoefenaars met fierheid hun **immaterieel-erfgoedpraktijk naar buiten brengen**. Het toekennen van het label ‘erfgoed’ gebeurt vanuit een zgn. *erfgoedreflex* (de betrokkenen bij een praktijk zijn zich bewust dat deze wortels in het verleden heeft en vinden het waardevol om de praktijk door te geven, zodat het in de toekomst kan voortbestaan) of kan een erfgoedbewustzijn op gang brengen. Het werken aan de online registratie doet nadenken **over het verleden en de toekomst van het immaterieel erfgoed**. Er wordt een andere blik ontwikkeld om naar de praktijk te kijken. De immaterieel-erfgoedgemeenschappen worden ook **deel van het bredere immaterieel-erfgoednetwerk** in Vlaanderen en kunnen zo in contact komen met andere gepassioneerde erfgoedbeoefenaars, wat voor **interessante kruisbestuivingen** kan zorgen. Bovendien wordt de praktijk door de registratie extra in de kijker gezet – bijvoorbeeld door hogere zoekresultaten op zoekmachines als Google, door vernieuwde aandacht van lokale besturen, ...

Na de registratie op immaterieelerfgoed.be, die vaak tot stand komt in actieve wisselwerking met een medewerker van Werkplaats immaterieel erfgoed en/of een andere collega in de Vlaamse erfgoedsector, wordt de praktijk zichtbaar op een pagina (*front-end*) van immaterieelerfgoed.be. De inzender van dit immaterieel erfgoed kan via het gebruikerspaneel (*front-end user-interface*) zelf altijd nog wijzigingen doorvoeren. De **geregistreerde praktijken** en borgingsacties worden **als digitale data** op de achterkant (de *back-end*) van immaterieelerfgoed.be bewaard. De data omvatten het geheel van ingevulde velden, bijvoorbeeld de naam van de praktijk, de plaats waar het beoefend wordt, en wanneer, de uitgeschreven beschrijving van de praktijk, de afbeelding die aan de registratie wordt toegevoegd. De data die op deze manier verzameld worden, blijven tot dusver (2024) binnen het systeem van immaterieelerfgoed.be. Op zich heeft immaterieelerfgoed.be al een groot bereik waardoor praktijken efficiënt met zoekmachines als Google gevonden kunnen worden, maar **door de data verder te verspreiden, zou de immaterieel-erfgoedpraktijk verder uitgedragen kunnen worden**.

Aan de hand van een ***persistent unique resource identifier*** (= pURI) kan er een link gelegd worden tussen een pagina op een website, een afbeelding, een filmpje, of zelfs een *metadata-record*. Een pURI is een **duurzame, unieke en linkbare identifier** in de vorm van een **hyperlink die altijd moet verwijzen naar een bron**. De persistentie van een pURI verzekert de digitale duurzaamheid van de identificatie. Met **persistente URI's** als eerste bouwsteen voor *Linked Open Data* kunnen we **immaterieel erfgoed linken en verbinden op een machineleesbare manier**. Zo wordt de **toegang, de zichtbaarheid en de interoperabiliteit** (samenwerking) van de **gelinkte records versterkt**, zowel voor immaterieel erfgoed als voor het materieel erfgoed waarmee het gelinkt wordt.

Voor de immaterieel-erfgoedgemeenschap betekenen pURI's een duurzame en duidelijke verwijzing naar hun immaterieel erfgoed. Het duurzaam en persistent linken van objecten uit de collecties van bijvoorbeeld musea of archieven aan immaterieel-erfgoedpraktijken zorgt dat de **gemeenschap in een performant Vlaams ecosysteem een duidelijk overzicht** zou kunnen krijgen van het erfgoed dat raakt aan hun praktijk. pURI's maken

structurele data-integratie mogelijk en faciliteren de samenwerking, communicatie en uitwisseling van informatie tussen verschillende collectiesystemen en (online) databanken. Dit opent de weg voor nieuwe vormen van ontdekken, analyseren en interpreteren van immaterieel erfgoed.

In het kader van het **project *Naar persistente URI's voor immaterieelerfgoed.be: Vitale bouwstenen voor het digitale culturele ecosysteem*** willen we pURI's toevoegen aan pagina's rond immaterieel erfgoed (praktijken, borgingsinitiatieven, ...) op immaterieelerfgoed.be. Na het pilootproject *Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen* rond de integratie van levend erfgoed in de collectieplanning en het collectiebeheer van musea, nam vanuit de cultureelerfgoedsector de vraag naar verdere data-integratie met roerend erfgoed toe. Door het toevoegen van persistente URI's op immaterieelerfgoed.be willen we een antwoord bieden naar de vraag om **toeleiding van immaterieel erfgoed naar het Vlaamse digitale ecosysteem**.

Immaterieel erfgoed is constant in beweging en past zich in een veranderende wereld voortdurend aan. We werken met levend erfgoed van de gemeenschappen. **Zij zijn beoefenaars, dragers en ambassadeurs van hun praktijken en beslissen** wat er met hun erfgoed gebeurt. Bij roerend erfgoed ligt de agency inzake data vaker bij de instelling en verlopen de digitale processen niet of minder in actieve samenspraak met erfgoedgemeenschappen. Maar willen we de (meta)data gaan linken en succesvol pURI's toevoegen aan pagina's op immaterieelerfgoed.be, dan moeten we dus een **deontologische richting** uitzetten die rekening houdt met de **spanning tussen de deelbare persistente URI's** (en alle dataprincipes rond linked data) enerzijds, en het **zeggenschap van de immaterieel-erfgoedgemeenschappen** over hun levend en evoluerende erfgoedpraktijken anderzijds.

De scope van het project met focus op persistente URI's bleek al snel een klein onderdeel te zijn van de nood aan een bredere datastrategie. We trokken daarop de vraagstelling open: **Wat is er nodig om een ethische datapraktijk te bewerkstelligen voor immaterieel erfgoed, met immaterieelerfgoed.be als casus?** Met deze werkstudie willen we zowel een **deontologische als digitale strategie** bepalen.

Om tot een **ethische datapraktijk** te komen, moeten we **stapsgewijs vragen beantwoorden** als 'Wie kan er spreken namens de immaterieel-erfgoedgemeenschap van een praktijk?' 'Bestaan er beproefde kaders om een ethische datapraktijk mee op te bouwen?' 'Hoe ziet de huidige werkwijze van immaterieelerfgoed.be er uit?' 'Hoe ziet een ideale ethische datapraktijk er uit?' 'Hoe verzekeren we het zeggenschap van de immaterieel-erfgoedgemeenschappen en hoe kan het juridisch gewaarborgd worden?' 'Hoe zit het met auteursrechten, intellectueel eigendom, (her)gebruiklicenties zoals Creative Commons, ...?'

In de volgende hoofdstukken gaan we hier dieper op in.

Leeswijzer

In deze tekst delen we enerzijds de inzichten vanuit het internationale en conceptuele onderzoek dat we voerden, en anderzijds de toepassing op immaterieelerfgoed.be als case-study. Wat aangeduid is met kleur, gaat dieper in op immaterieelerfgoed.be.

Termen aangeduid met een asterisk (*) in de volgende pagina's staan telkens ook opgenomen in de bijgevoegde termenlijst waar we ze van korte toelichting hebben voorzien.

Beheer van immaterieel-erfgoeddata met breedst mogelijke participatie

Article 15 – Participation of communities, groups and individuals

Within the framework of its safeguarding activities of the intangible cultural heritage, each State Party shall endeavour to ensure the widest possible participation of communities, groups and, where appropriate, individuals that create, maintain and transmit such heritage, and to involve them actively in its management.

Figuur 1: Artikel 15 van de UNESCO 2003 Conventie

Artikel 15 van de UNESCO 2003 Conventie voor het borgen van immaterieel cultureel erfgoed stelt duidelijk dat immaterieel erfgoed borgen niet zonder de **breedst mogelijke participatie** van (erfgoed-)gemeenschappen kan.² De twaalf ethische principes voor het borgen van immaterieel erfgoed bieden een verdere interpretatie van Artikel 15.³ Voor het online delen en hergebruiken van data van immaterieel-erfgoedpraktijken en -borgingsacties zijn onderstaande principes het meest van belang:

‘1. Communities, groups and, where applicable, individuals should have the **primary role** in safeguarding their own intangible cultural heritage.’

‘4. All interactions with the communities, groups and, where applicable, individuals who create, safeguard, maintain and transmit intangible cultural heritage should be characterised by **transparent collaboration**, dialogue, negotiation and consultation, and contingent upon their **free, prior, sustained and informed consent**.’

‘7. The communities, groups and individuals who create intangible cultural heritage should **benefit from the protection** of the moral and material interests resulting from such heritage, and particularly from its use, research, documentation, promotion or adaptation by members of the communities or others.’

‘10. Communities, groups and, where applicable, individuals should play a significant role in determining what constitutes **threats to their intangible cultural heritage** including the decontextualization, commodification and misrepresentation of it and in deciding how to prevent and mitigate such threats.’

Het *shared stewardship** principe dat het Smithsonian Center for Folklife and Cultural Heritage in januari 2023 naar voren schoof, biedt een mooie basis om dieper in te gaan op de principes van breedst mogelijke participatie. Shared stewardship gaat uit het **beheer van een erfgoedcollectie in volledige samenwerking van een erfgoedinstelling met een erfgoedgemeenschap**. Alles wat met de collectie gebeurt, gebeurt in samenspraak met de betrokken gemeenschap. Hoewel Smithsonian het hier hoofdzakelijk heeft over materiële collecties en bijbehorende (meta)data*, kunnen enkele inzichten ook van waarde zijn voor ons onderzoek rond ethisch delen van immaterieel-erfgoeddata.⁴

² Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, <https://ich.unesco.org/en/convention>, geraadpleegd op 5 augustus 2024.

³ UNESCO-ICH, Ethics and Intangible Cultural Heritage, <https://ich.unesco.org/en/ethics-and-ich-00866>, geraadpleegd op 31 oktober 2023.

⁴ De selectie van de relevante principes gebeurde op basis van onze vraagstelling rond data sharing en data reuse buiten de context van immaterieelerfgoed.be

Net als de UNESCO ethische principes, stelt het Smithsonian het belang voorop van erfgoedzorg in de geest van overleg en samenwerken: ‘**Shared stewardship of collections must be conducted in a spirit of consultation and collaboration**’.⁵

Op immaterieelerfgoed.be is het betrekken van de erfgoedgemeenschap van bij de start een drijvende factor geweest in de werking van dit online platform voor immaterieel erfgoed in Vlaanderen. Immaterieel-erfgoedpraktijken worden **door de erfgoedgemeenschap zelf beschreven** aan de hand van het online *registratieformulier*.⁶

Willen we onze digitale processen stroomlijnen om een maximale inspraak van de gemeenschap te waarborgen, moeten we weliswaar goed nagaan **wie er voor de gemeenschap spreekt**: m.a.w. wie registreert een bepaald immaterieel erfgoed en krijgt aldus toegang tot de user-interface van immaterieelerfgoed.be, waarin nadien ook aanpassingen aan de beschrijvingen kunnen gebeuren.

Smithsonian Center for Folklife and Cultural Heritage spreekt enerzijds over de *source community** (*herkomstgemeenschap*), een groep mensen die zich deel voelen van een immaterieel-erfgoedpraktijk en zich verantwoordelijk voelen voor het *stewardship* van het immaterieel erfgoed. Anderzijds spreekt het Smithsonian Center ook meer specifiek over *cultural custodians**: erkende vertegenwoordigers van de herkomstgemeenschap. Cultural custodians (“ambassadeurs”) zijn door de gemeenschap aangeduid om te spreken en te handelen voor de gemeenschap.⁷

Gemeenschappen zijn zelden homogeen, en vaak zijn er zo ook **meerdere culturele ambassadeurs** betrokken bij een praktijk. Deze ambassadeurs kunnen deels uiteenlopende visies hebben, onder meer over de (online) toegang en het (online) gebruik van een beschrijving van de immaterieel-erfgoedpraktijk.

Verder kunnen generatiewissels, maatschappelijke en andere veranderingen leiden tot **verschuivende perspectieven** binnen een immaterieel-erfgoedgemeenschap op de (online) verspreiding van het erfgoed.⁸

Ruimer bekeken is dynamiek een inherente eigenschap van het levende karakter van immaterieel erfgoed en moet dit dus ook worden meegenomen in ons traject dat de registratie en (her)gebruiksmogelijkheden van de immaterieel-erfgoeddata onderzoekt. Er dient steeds een keuzemogelijkheid te zijn voor de betrokken erfgoedgemeenschap om het hergebruik van hun immaterieel-erfgoeddata stop te zetten: de zogenaamde **opt-out-optie**.

Meerstemmigheid binnen verschillende ogenschijnlijk gelijkaardige immaterieel-erfgoedpraktijken kan overigens ook opgevangen worden op meerdere manieren, bijvoorbeeld door middel van **clustervorming**. Denk bijvoorbeeld aan clusters op basis van locatie. Zo kunnen de Sint-Maartenvieringen in Aalst, Lo, en Limburg worden gegroepeerd onder ‘Sint-Maartenviering’, wat vervolgens deel kan uitmaken van bredere categorieën zoals ‘Sinterklaas- en Sint-Maarten-gebruiken’ of ‘geversheiligenvieringen’. Op deze manier wordt rekening gehouden

⁵ Smithsonian Center for Folklife and Cultural Heritage, Shared stewardship of collections, <https://folklife-media.si.edu/docs/folklife/Shared-Stewardship.pdf>, p. 3.

⁶ Registratie instapformulier immaterieelerfgoed.be, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoed/toevoegen>.

⁷ Smithsonian, Shared Stewardship, p. 5–7.

⁸ Ibid., p. 4.

met verschillende vormen en invullingen van eigenaarschap en herkomst (provenance), terwijl de gemeenschappen centraal blijven staan en aan het roer blijven in het besluitvormingsproces.⁹ De naamgeving van de praktijken kan de differentiatie aantonen, bijvoorbeeld door telkens de locatie toe te voegen in de naam ('Sint-Maartenviering in Lo').

FAIR en CARE principes voor datadeling

Het **linken van data** in het *semantische web* vertrekt vaak van het uitgangspunt dat **data zo open mogelijk** moeten zijn, **zo vrij mogelijk** te gebruiken moeten zijn, en **zo open mogelijk rechten** moeten hebben. De **FAIR data principes** voor het delen van wetenschappelijke data zetten hierop sterk in en vormen het kader voor het opstellen van een **robuust en duurzaam databeleid**. FAIR-datadeling is de nagestreefde **standaardpraktijk** geworden binnen het digitale ecosysteem van de (Vlaamse) cultureel-erfgoedsector. **FAIR data governance** staat afgekort voor **Findable, Accessible, Interoperable en Reusable** en biedt een leidraad om een krachtig persistent databeleid op te zetten.

FAIR en open data zijn **geen synoniemen** en de termen kunnen niet door elkaar gebruikt worden. **Open data moeten vrij beschikbaar zijn**, zonder financiële, legale of technische drempels. **FAIR-data** moeten toegankelijk zijn, maar data kunnen ook toegankelijkheid bereiken **door het gebruik van toegangsvoorwaarden, authenticatieprocedures, gebruiksprotocollen, enzovoort**. Met andere woorden, zowel open als niet-open datasets kunnen FAIR zijn.

- **Accessibility** staat zo niet per se voor open data maar voor **open data formaten** en duidelijkheid over de technische benodigdheden om toegang te kunnen krijgen tot de data.
- **Findability** moet de **vindbaarheid van de data** garanderen. Dit houdt onder andere in dat (meta)data een **unieke persistente identifier** moeten krijgen. Om de data van immaterieelerfgoed.be FAIR te krijgen, is het toevoegen van pURI's dus de allereerste stap.
- **Interoperability** richt zich op de **uitwisselingsmogelijkheden**. Door gestandaardiseerde dataformaten te gebruiken, kunnen verschillende platformen en databases met elkaar communiceren en samenwerken.
- **Reusability** heeft te maken met de **herbruikbaarheid** door derden: welke licenties worden er aan de (meta)data gegeven? De herkomst en *community guidelines* van de (meta)data moeten duidelijk zijn.¹⁰

De FAIR principes richten zich dus voornamelijk op het creëren van de **juiste omstandigheden om data zo deelbaar mogelijk** te maken. In 2019 publiceerde de Global Indigenous Data Alliance (GIDA), een internationaal netwerk dat indigene data soevereiniteit en -governance bevordert, de **CARE principes** en zette daarmee de **rechten, de mensen en de doelstellingen** van de indigene gemeenschappen en hun data **meer centraal** dan de FAIR data principes.¹¹ Zelf omschrijven ze het als volgt:

⁹ Tran Tran, Preserve, Strengthen and Renew in Community – Project Report, AIATSIS, december 2020, <https://aiatsis.gov.au/publication/116053>, p. 41.

¹⁰ GO FAIR, <https://www.go-fair.org/fair-principles/>, geraadpleegd op 6 november 2023.

¹¹ Gupta N, Martindale A, Supernant K, Elvidge M., The CARE Principles and the Reuse, Sharing, and Curation of Indigenous Data in Canadian Archaeology. *Advances in Archaeological Practice*. 2023;11(1), p. 79.

“The CARE Principles for Indigenous Data Governance are **people and purpose-oriented**, reflecting the crucial role of data in advancing Indigenous innovation and self-determination. These principles complement the existing FAIR principles encouraging open and other data movements to consider both people and purpose in their advocacy and pursuits.”¹² (Eigen nadruk)

Figuur 2: FAIR en CARE Principles

CARE staat afgekort voor **Collective benefit, Authority to control, Responsibility and Ethics**.¹³

- **Collective Benefit:** Ook gekend als *digital return*. Databanken worden geacht zich te richten op de **voordelen van het datadelen voor de erfgoedgemeenschap**. Dit betekent dat het **primaire doel het borgen van de erfgoedpraktijk** zou moeten zijn, en niet de belangen van de instellingen of erfgoedgeïnteresseerden.¹⁴
- **Authority to Control:** Met *free, prior, informed and sustained consent* voor het verzamelen en (her)gebruiken van de data, moet de immaterieel-erfgoedgemeenschap zelf kunnen bepalen hoe ze worden vertegenwoordigd en hoe hun data worden opgeslagen.¹⁵ In de vorm van **shared stewardship werken gemeenschappen en erfgoedorganisaties samen** om de collecties en ICE-data te beheren. Zowel shared stewardship als de bijbehorende **data sovereignty** vereisen een goed ontwikkeld plan dat wordt uitgevoerd binnen een **data governance structuur**. Een data governance structuur omvat een set aan richtlijnen, protocollen en besluitvormingsstructuren rond het databeleid in een organisatie.

Het Australian Institute of Aboriginal and Torres Strait Islander Studies (AIATSIS) vertrekt in hun projectrapport *Preserve, Strengthen and Renew in Community (2020)* van enkele brede eigenschappen van **data sovereignty**.¹⁶

- Wie beslist over welke data worden verzameld?
- Hoe worden de data opgeslagen?
- Wie beslist over toegang tot de data?
- Hoe zit het met intellectuele eigendomsrechten?
- Hoe worden de data gebruikt in onderzoek, beleid en praktijk?

¹² GIDA, CARE Principles for Indigenous Data Governance, <https://www.gida-global.org/care>, geraadpleegd op 6 november 2023.

¹³ Gupta N., The CARE Principles, p. 81.

¹⁴ AIATSIS, *Preserve, Strengthen and Renew in Community*, p. 38.

¹⁵ Gupta N., The CARE Principles, p. 81.

¹⁶ AIATSIS, *Preserve, Strengthen and Renew in Community*, p. 40.

- **Responsibility:** De databeheerder (voor immaterieel erfgoed.be zijn dat het departement Cultuur, Jeugd en Media en Werkplaats immaterieel erfgoed) draagt de verantwoordelijkheid om te zorgen dat de **gemeenschap begrijpt hoe hun data worden gebruikt**. **Transparante communicatie** is daarbij belangrijk, net als (het ondersteunen van) **datageletterdheid** bij de gemeenschap.
- **Ethics:** De **rechten** en het **welzijn** van de immaterieel-erfgoedgemeenschap dienen **centraal** te staan in alle fases van de **data life cycle***, dus in de collectievorming, de interpretatie van het erfgoed, de bewaring, de curatie/presentatie en het hergebruik van de data over het gehele data-ecosysteem.¹⁷ Dit gaat o.a. over het **beperken van mogelijke schade** die het delen van de data voor de gemeenschap kan teweegbrengen (bv. collecties met sociale media berichten over protesten of omdat het vanuit culturele overwegingen ongepast is om deze collecties met iedereen te delen).¹⁸

Dit houdt ook in dat **(meta)data informatie moeten bevatten** over de **herkomst** van de data, de protocollen bij het **gebruik** van de data en **eventuele restricties en verplichtingen** voor het hergebruik van de data zodat duidelijk is hoe de data behandeld moet worden.¹⁹ Samen noemen we dat (machine-leesbare) **culturele metadata**:

- **Provenance** (herkomst): Wie of welke gemeenschap is de bron van deze data? Wat is de herkomstgemeenschap? Wie is ambassadeur voor deze praktijk en heeft de (meta)data gecreëerd? Dit wordt steeds belangrijker om de data te wapenen voor opkomende AI-toepassingen, zoals Chat GPT, zodat deze de herkomst van de gebruikte data (hopelijk) ook kunnen meegeven.²⁰
- **Protocols** (protocollen): Deze metadata verschaffen context over het gebruik en de bedoelingen van de data. Het kan helpen om mogelijke schade door het delen van data in te perken. Het gaat hierbij bijvoorbeeld over gebruiksbeperkingen vanuit culturele overwegingen.
- **Permissions** (toestemming): Informatie over het correcte (her)gebruik van data in de hele data life cycle. Hier vallen juridische aspecten van (her)gebruik onder zoals gebruikslicenties, auteursrechten, morele rechten en intellectueel eigendom.²¹

Het CARE framework schuift een zienswijze naar voren waarbij de immaterieel-erfgoedgemeenschap centraal wordt gezet in de **data life cycle**. We hebben een duidelijk beleid nodig om de CARE principes op de FAIR principes te laten aansluiten. In het jargon spreken we over een **data governance structuur** waarbij **data sovereignty** centraal staat.

¹⁷ Gupta N., The CARE Principles, p. 77.

¹⁸ Padilla, T., Scates Kettler, H., & Shorish, Y. (2023). Collections as Data: Part to Whole Final Report, p. 3.

¹⁹ Gupta N., The CARE Principles, p. 81–82.

²⁰ Hudson M, Carroll SR, Anderson J, Blackwater D, Cordova-Marks FM, Cummins J, David-Chavez D, Fernandez A, Garba I, Hiraldo D, Jäger MB, Jennings LL, Martinez A, Sterling R, Walker JD and Rowe RK (2023) Indigenous Peoples' Rights in Data: a contribution toward Indigenous Research Sovereignty. *Front. Res. Metr. Anal.* 8:1173805, p. 2.

²¹ Gupta N., The CARE Principles, p. 83.

De FAIR×CARE matrix: een data governance structuur voor immaterieel erfgoed

Om deze verschillende, bestaande principes voor de omgang met data vanuit de internationale context om te zetten in een werkbaar kader voor immaterieel erfgoed, hebben we de **FAIR×CARE matrix** ontwikkeld.

Deze matrix (in bijlage 1) plaatst de **FAIR- en CARE-principes**, en de principes voor **data sovereignty en data governance in de data life cycle** (collectie-opbouw, interpretatie van de data, data-opslag, circulatie, hergebruik).

Data governance berust op vier pijlers: **datakwaliteit, databeheer, databescherming en datamanagement**.

- **Datakwaliteit: de principes voor datakwaliteit ontleen we aan de FAIR-principes.**
- **Databeheer:** met de voorwaarden voor **databeheer** volgen we de CARE-principes en shared stewardship.
- **Databescherming** omvat intellectuele eigendomsrechten en auteursrechten, hergebruikslicenties, GDPR-naleving en alle aspecten van cyberbeveiliging.
- **Datamanagement** omvat de maatregelen die nodig zijn om een data governance structuur op te zetten, na te leven en te onderhouden.

CASE STUDY

De **huidige datapraktijk** van immaterieelerfgoed.be **beperkt zich tot het verzamelen** (via het registratieformulier), het **co-beheer** van de data (via het dashboard – *front-end user-interface*) en de **front-end presentatie**. Verdere datadeling staat on hold tot we het ethisch delen van deze data kunnen garanderen.

Tot nu toe hebben we nauwelijks vragen van de gemeenschappen over shared stewardship van data ontvangen. **Co-creatie en co-management worden als vanzelfsprekend beschouwd**, aangezien het platform vanaf dag één is opgezet als een **community platform**. Bovendien heeft immaterieelerfgoed.be niet als doel een ‘volledig’ overzicht te bieden van alle immaterieel erfgoed in Vlaanderen en Brussel. Het immaterieel erfgoed dat aan het platform wordt toegevoegd, wil door de betrokken immaterieel-erfgoedgemeenschappen bekend gemaakt worden. In de praktijk wordt een **gemeenschap vaak grondig begeleid** door een medewerker van Werkplaats immaterieel erfgoed om tot een beschrijving van hun immaterieel erfgoed te komen. Er lopen ook begeleidingsprocessen met partners uit de erfgoedsector zoals betrokken erfgoedcellen, musea, landelijke organisaties die een dienstverlenende rol opnemen, ...

Voor immaterieelerfgoed.be stellen we ons de vraag hoe we dit doortrekken in een digitale omgeving. Inspraak en privacy worden al grotendeels geïmplementeerd door de manier waarop data worden verzameld:

- Begeleide zelf-registratie waarbij gemeenschappen ook zelf domeinen en trefwoorden kunnen toekennen aan hun praktijk.
- Foto's en begeleidend materiaal worden door de gemeenschap zelf geüpload.
- Mogelijkheid tot het aanpassen van het record in een front-end user-interface.

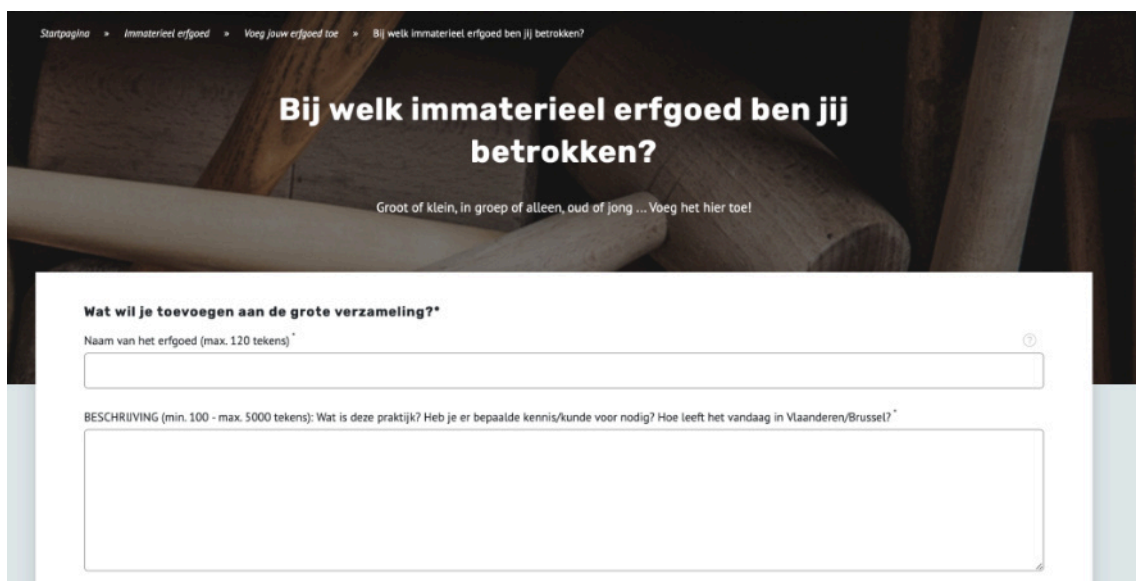
Dit maakt in het geval van immaterieelerfgoed.be een **pragmatische benadering van de principes mogelijk** en maakt het gemakkelijker om een balans te vinden rekening houdend met de verschillende afwegingen die gemaakt dienen te worden. Het doel blijft sowieso om de data sovereignty van de gemeenschap voorop te stellen **zonder hoge drempels** te creëren.

In de FAIR × CARE matrix gingen we **per onderdeel van de data life cycle** na in welke mate de FAIR-, CARE-, en data sovereignty eigenschappen aansluiten op de huidige datapraktijk van immaterieelerfgoed.be en destileerden de **nodige acties om tot de ideale situatie** te komen.²² Deze acties kunnen we in vier hoofdcategorieën onderverdelen: het **registratieformulier**, de **gebruiksvoorwaarden en het privacybeleid van het platform**, het **datamodel** en **UX- en backend-ontwikkelingen**. Hieronder gaan we dieper in de nodige acties per categorie.

Registratieformulier

Op dit moment zijn er **twee registratieformulieren** op immaterieelerfgoed.be. Op de homepage staat een directe link naar het eenvoudige **instapformulier** om een praktijk aan te melden.²³ Na aanmaak van een login kan de gebruiker ook toegang krijgen tot de front-end user-interface waar het **uitgebreide registratieformulier te vinden is**.²⁴

Beide formulieren – eenvoudige aanmelding, en uitgebreide registratie – werden opgesteld in **samenspraak met verschillende stakeholders** uit de gemeenschappen, het departement Cultuur, Jeugd en Media, Werkplaats immaterieel erfgoed en partners uit de erfgoedsector. Er werd daarbij gekozen om het **instapformulier laagdrempelig** te houden en minder informatie te vragen, en in het uitgebreide formulier dieper in te gaan op bepaalde aspecten van de immaterieel-erfgoedpraktijk. De **registratieformulieren** zijn vandaag de **enige manier waarop immaterieelerfgoed.be aan datacollectie doet**. Alle data over immaterieel-erfgoedpraktijken komt via deze formulieren binnen.

Figuur 3: Uitgebreid registratieformulier

De meeste velden zijn verplicht in te vullen, of er moet uit verschillende opties gekozen worden:

²² Werkplaats immaterieel erfgoed, The FAIR × CARE Matrix: Ethical Data Practice for Intangible Cultural Heritage with immaterieelerfgoed.be as case study,

<https://ichdata.be/ARK:80717/fd80b95e-17e6-4ff8-83c7-4ce38177c935>

²³ Registratie instapformulier immaterieelerfgoed.be.

²⁴ Registratie uitgebreid formulier,

<https://immaterieelerfgoed.be/nl/dashboard/erfgoederen/toevoegen>.

- Naam van het erfgoed
- Beschrijving: open tekst
- Thema: (een of meerdere) keuzes tussen: Vertellen en taalgebruik; Muziek en podiumkunsten; Feesten, rituelen en sociale gebruiken; Sport en spel; Natuur en landbouw; Eten en drinken; Ambacht, vakmanschap en techniek; Ander.
- (enkel uitgebreid registratieformulier) Websites & sociale media erfgoedpraktijk – niet verplicht
- (enkel uitgebreid registratieformulier) Trefwoord: (een of meerdere) keuzes tussen: muziek; repertoire; stem en zang; circus; dans; theater; performancekunst; feest; stoet; ritueel; sociaal gebruik; levensbeschouwelijk gebruik; dier; landschap; natuur; landbouw; eten; drinken; ambacht; techniek; vakmanschap; dialect; streektaal; religie
- (enkel uitgebreid registratieformulier) Waar doe jij of de groep dit?: op één plek (adres); op meer dan één plek (beschrijving)
- (enkel uitgebreid registratieformulier) Gaat het op een specifiek moment door? Ja, periodiek (van ... tot ..., frequentie); Ja, op een bepaald moment (datum of omschrijving); Nee.
- (enkel uitgebreid registratieformulier) Wie is er nog bij betrokken?: Wie is van dichtbij of verderaf betrokken bij de praktijk van het erfgoed? – niet verplicht
- Voeg één beeld toe: upload beeld; naam fotograaf, auteur of copyright info beeld; Korte beschrijving beeld; verplicht aanvinken: “ik beschik over de rechten van dit beeld / kreeg toestemming van de rechthebbende(n) voor het gebruik er van”
- (enkel uitgebreid registratie) Laad een video op of voeg een link toe: YouTube, Vimeo, ... ; Beschrijving video – niet verplicht
- Verplicht akkoord: ‘Ik ga akkoord met gebruiksvoorwaarden²⁵ en het privacybeleid²⁶ van immaterieelerfgoed.be.’
- Verplicht akkoord: ‘Ik erken dat dit erfgoed beantwoordt aan de definitie van immaterieel erfgoed²⁷ en niet in strijd is met (inter)nationale regelgeving²⁸.’

Uit de FAIR × CARE matrix kwamen volgende **aanvullingen en aanpassingen als actiepunten voor het registratieformulier**:

- Als een registratie plaatsvindt **via een interview**, een duidelijk **stappenplan** voorzien voor **de opvolging** van het account op immaterieelerfgoed.be, inclusief wie het beheert en welke goedkeuringen de gemeenschap verleent.
- Nagaan **welke data minimaal nodig** zijn om een immaterieel-erfgoedpraktijk genoeg te kunnen beschrijven op immaterieelerfgoed.be. In het registratieformulier kan bovendien beschreven worden waarom deze data nodig zijn (informed consent). In de FAQ van immaterieelerfgoed.be staat al aangegeven wat er zeker in een inzending van een immaterieel-erfgoedpraktijk moet staan.²⁹

²⁵ Gebruiksvoorwaarden immaterieelerfgoed.be, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/gebruikersvoorwaarden>, geraadpleegd op 21 december 2023.

²⁶ Privacybeleid immaterieelerfgoed.be, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/privacybeleid>, geraadpleegd op 21 december 2023.

²⁷ Werkplaats immaterieel erfgoed, Wat is immaterieel erfgoed, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/wat-is-immaterieel-erfgoed>, geraadpleegd op 21 december 2023.

²⁸ Gebruiksvoorwaarden immaterieelerfgoed.be.

²⁹ Werkplaats immaterieel erfgoed, Wat moet er zeker in een inzending van een erfgoedpraktijk staan, <https://help.immaterieelerfgoed.be/hc/nl/articles/360020483760-Wat-moet-er-zeker-in-een-inzending-van-eren-erfgoedpraktijk-staan>, geraadpleegd op 9 augustus 2023.

- Duidelijk vermelden dat het de **expliciete bedoeling** is om de geregistreerde immaterieel-erfgoedpraktijk op de **front-end** van immaterieelerfgoed.be te presenteren.
- Gebruikers hun **akkoord laten geven** dat **medewerkers** van de Werkplaats **aanpassingsrechten hebben tot de data** en welke communicatie daarmee gepaard gaat. Hierbij dienen we ook rekening te houden met de werklast die **kleine wijzigingen** op het platform met zich meebrengen. Is het praktisch om bij **elke update expliciete toestemming** te vragen? Hoe zorg je dat gemeenschappen niet overbelast worden met communicatie vanuit het platform? En waar trek je de grens? Dit moet opgenomen worden in de gebruikersvoorwaarden.
- In het registratieformulier al **voldoende uitleg geven over het mogelijke hergebruik**. Dit kan door:
 - **Data-geletterdheid**: er is meer en eenvoudiger uitleg nodig in het registratieformulier.
 - Er moet meer uitleg komen over de **mogelijke gevolgen** van het datadelen.
 - Het **toekennen van hergebruikslicenties** moet gemakkelijk gemaakt worden door bijvoorbeeld een beslissingsboom.
- Bij het afsluiten van het registratieformulier een directe en zichtbare mogelijkheid bieden om **contact op te nemen met een medewerker** van Werkplaats immaterieel erfgoed.

Specifiek voor de **persistente identifier** is het van belang dat de gebruikers akkoord geven voor het aanmaken van een pURI, en zij dus weten wat het precies inhoudt en hoe het ingezet kan worden. De keuze van de gebruiker kan daarbij bestaan in het aangeven van akkoord of niet-akkoord.

Vooralsnog gaat pURI louter over het gebruiken van de **pURI als authority over die praktijk**, zodat het linken vanuit bijvoorbeeld een museaal collectiebeheersysteem naar een praktijk op immaterieelerfgoed.be gemakkelijker gaat. Het is belangrijk om te vermelden dat er geen controle kan plaatsvinden wie of wat verwijst naar immaterieelerfgoed.be (m.a.w. zoals mensen vrij zijn om een boek te citeren, zo kan de auteur niet beslissen wie het boek gebruikt of hoe het gebruikt wordt). Het is een loutere bronvermelding.

Volgens de CARE-principes moet het **mogelijk gemaakt worden om een gegeven akkoord te kunnen intrekken of veranderen**, en dus **licenties aan te passen of weg te halen**, of om de **persistente identifiers te verwijderen**. Om van FAIR data te kunnen spreken, moet er echter een persistente identifier aanwezig zijn. We zitten hier kortom met een spanning op de intersectie immaterieel erfgoed en FAIR × CARE data.

- De gemeenschap moet de mogelijkheid krijgen om gegeven goedkeuringen (consent) rond hergebruikslicenties e.d. in te trekken (**consent withdrawl – opt-out optie**) of te wijzigen.

Bij het opstellen van het registratieformulier dient een **afweging** gemaakt te worden **tussen gedetailleerd en genoeg data** verzamelen enerzijds en de **gebruiksvriendelijkheid** anderzijds. Vanaf wanneer werpen we een drempel op? Hoeveel digitale voorkennis is er nodig? Hoeveel toestemmingen (*checks*) kunnen er gevraagd worden per dataveld? Hoe zorgen we dat de vragen duidelijk genoeg zijn, enzovoort?

Het voorzien van **Free, prior and informed consent** vergt veel uitleg, die ook niet altijd **gemakkelijk over te brengen is in een registratieformulier**. Het opnemen van enkele algemene voorwaarden in de **gebruiksvoorwaarden** kan een manier zijn om het registratieformulier te vereenvoudigen.

Gebruiksvoorwaarden en privacybeleid

Inzenders van immaterieel-erfgoedpraktijken moeten bij het invullen van het registratieformulier **verplicht akkoord** gaan met de volledige **gebruiksvoorwaarden**³⁰ en het **complementaire privacybeleid**³¹.

In de gebruiksvoorwaarden wordt, naast informatie over de beheerders, een lijst meegegeven waarmee de gebruikers van de website akkoord moeten gaan:

‘Door de toegang tot en het gebruik van deze website verklaar je je als gebruiker uitdrukkelijk akkoord met volgende algemene voorwaarden.’

We groeperen de verschillende voorwaarden per categorie die voor ons van toepassing zijn en op dit moment gebruikt worden:

Inhoudelijk

- *‘Je voert kwalitatieve informatie in en actualiseert deze op regelmatige basis.’*

Deze voorwaarde vraagt van de immaterieel-erfgoedgemeenschap een blijvend engagement voor de invoer. We kunnen ons afvragen in welke mate dit haalbaar en afdwingbaar is.

Intellectueel eigendomsrecht, auteursrecht, hergebruik van gegevens

- *‘De inhoud van deze website, alsook de op deze website afgebeelde illustraties, de paginavormgeving, de ter beschikking gestelde gegevens, de teksten, beelden alsook de in verband met de website gebruikte software zijn beschermd door intellectuele eigendomsrechten.’*
- *‘De teksten op deze website krijgen de licentie CC-BY SA 3.0.’*
- *‘Andere werken dan teksten (o.m. foto’s, afbeeldingen, videofragmenten, pdf-documenten, software en databanken) vallen niet onder CC-BY SA 3.0.’* De andere werken mogen enkel met toestemming van de uploader door derden worden gebruikt (tenzij het uitdrukkelijk anders vermeld zou zijn).
- *‘Je erkent dat derden geen auteursrechtelijke aanspraak kunnen doen gelden op je invoer’:* deze invoer beslaat zowel teksten, afbeeldingen, documenten, enz. En staat haaks op de vereiste dat andere werken enkel met toestemming van de uploader door derden mogen worden gebruikt.

De gebruiksvoorwaarden hebben tevens aanpassing nodig om aan te sluiten bij de keuzemogelijkheden die voortaan aangeboden worden in het registratieformulier. Het opnemen van een beslissingsboom en de mogelijkheid tot extra voorwaarden zal deze passage in de gebruiksvoorwaarden algemener kunnen maken.

GDPR

- *‘Je persoonlijke gegevens zijn juist en volledig.’*
- *‘Je geeft toestemming tot het gebruik van je persoonlijke gegevens door de beheerders’*

Hierbij wordt ook verwezen naar het privacybeleid.³² Er wordt expliciet vermeld dat gegevens indien nodig voor de werking kunnen worden doorgegeven aan derden met een relevante vraag rond de immaterieel-erfgoedpraktijk of -borgingsactie. Het is nodig om af te toetsen in welke mate dit in lijn is met de GDPR-wetgeving en of we de goedkeuring niet explicieter

³⁰ Gebruiksvoorwaarden immaterieelerfgoed.be.

³¹ Privacybeleid immaterieelerfgoed.be.

³² *ibid.*

moeten maken. In de praktijk echter wordt de gemeenschap altijd op voorhand gevraagd of ze akkoord gaat met het delen van haar gegevens met de geïnteresseerden.

Waarden, normen, andere regelgeving dan auteursrecht

- *‘De invoer is niet in strijd met de internationale mensenrechtenverdragen’*
- *‘De invoer is niet in strijd met de Belgische of Vlaamse regelgeving, bijvoorbeeld de Wet betreffende de bescherming en het welzijn der dieren.’*
- *‘Het Belgische recht is van toepassing op deze website. Enkel de rechtbanken in Brussel zijn bevoegd bij geschillen.’*

Verder wordt er nog ingegaan op het beperken van de aansprakelijkheid van de beheerders van immaterieelerfgoed.be rond bijvoorbeeld betwistingen rond auteursrecht, foutieve gegevens, etc.

De huidige **gebruiksvoorwaarden** van immaterieelerfgoed.be **moeten globaal geactualiseerd en herzien** worden om aan te sluiten bij het nieuwe data governance plan.

Enkele extra vragen dringen zich op:

- Zijn de gebruiksvoorwaarden een instrument om de gebruikers het auteursrecht van derden te laten respecteren zodat de beheerders van de website niet aansprakelijk gesteld kunnen worden, of zijn de gebruiksvoorwaarden een instrument om de gemeenschap te beschermen?
- **Tot wie richten de gebruiksvoorwaarden zich? Dat wordt uit de bestaande voorwaarden (2024) niet geheel duidelijk.** Het lijkt daarom opportuun de bezoeker van de website wat meer te differentiëren van de invoerende erfgoedgemeenschap, hoewel deze de facto vaak samen lopen.

De gebruiksvoorwaarden voorzien om de noden te ondervangen die niet door beslissingen in het registratieformulier gedekt kunnen worden, zij idealiter zo minimaal mogelijk zodat de gemeenschappen zo ruim mogelijk kunnen beslissen waarover ze instemmen.

Gebruiksvoorwaarden laten toe een basiswerking uit te bouwen op een gedeelde grond, samen met enkele basiswaarden waarop de werking van Werkplaats immaterieel erfgoed als beheerder van immaterieelerfgoed.be is geënt. De voorwaarden laten toe dat de beheerders hun rol optimaal kunnen vervullen. Ook hier kunnen we uitgaan van een pragmatisch evenwicht om het meest werkbare resultaat te bepalen. Een tussenstap kan zijn om de nieuwe gebruiksvoorwaarden door het bestuursorgaan van Werkplaats immaterieel erfgoed, het departement Cultuur, Jeugd en Media en andere stakeholders te laten bekrachtigen. Daarnaast kan een contactformulier in op de pagina's van het privacybeleid en de gebruiksvoorwaarden voor een inspraakmogelijkheid zorgen.

De FAIR × CARE matrix vraagt ook een antwoord op de vraag **wie er beslist over hoe en waar de data worden opgeslagen**. Daarbij willen we nagaan in welke mate gemeenschappen hier meer inspraak in willen. Kan en moet dit anders georganiseerd worden? Of kunnen we het akkoord hiermee ook opnemen in de basisvoorwaarden in de gebruiksvoorwaarden?

Datamodel

Immaterieelerfgoed.be werd opgebouwd rond de principes van co-creatie, actieve participatie en het aantrekkelijk presenteren van digitale content. Het platform werd dus **niet echt als data repository geconceptualiseerd** van waaruit datasets konden worden gepubliceerd. Dat

brengt mee dat de **data weinig gestructureerd** is: de velden zijn veelal tekstueel, de export is vaak niet 'clean' genoeg voor data aggregatie, de data zijn bovendien erg ruisgevoelig, etc.

De FAIR × CARE matrix is ook hier duidelijk.

Actiepunten

- **pURI's** moeten worden toegekend aan de praktijken en borgingsacties.
- Er moet een **gestructureerd datamodel** komen voor immaterieelerfgoed.be
- De mapping naar **datastandaarden** (zoals een CIDOC-CRM of een OSLO model) moet gemakkelijk kunnen gebeuren.
- Aan ieder datatype moet er een (**machine-leesbare**) **hergebruikslicentie** gekoppeld worden.
- De **exportmogelijkheden** (ook op de back-end) moeten op punt worden gesteld.
- De **API** met benodigde protocollen moet worden geopend.

Het vraagstuk rond ethisch delen van data moet dus eerst worden opgelost vooraleer we pURI's aanbieden, de bestaande API van immaterieelerfgoed.be kunnen openen en andere gestructureerde open data beschikbaar stellen voor hergebruik door derden.

Bovendien zijn er internationaal nog **geen erkende datastandaarden** om immaterieel-erfgoedpraktijken te modelleren. Werkplaats immaterieel erfgoed geeft voor Vlaanderen aanzetten voor het **OSLO** applicatiemodel voor cultureel erfgoed, en trekt internationaal **CIDOC-CRM** mee aan om een immaterieel-erfgoedmodel op te nemen.

UX en Back-end ontwikkelingen

Om bovenstaande acties te kunnen uitvoeren zijn verdere UX (user experience) en back-end ontwikkelingen van het platform nodig. Met de **komende update (v3)** van immaterieel-erfgoed.be kunnen we de nieuwe eisen voor het platform op te nemen in de development requirements.

In het kader van het pURI-project werden werken uitgevoerd aan de **export-module** waardoor de data gemakkelijker en meer volledig uit de back-end getrokken kon worden.

Om het hergebruik correct te laten gebeuren, is het belangrijk dat er op de front-end vermeld wordt **hoe er naar de data en naar de afbeeldingen** moet **gerefereerd** worden.

Juridische en ethische aspecten bij het hergebruik van immaterieel-erfgoeddata

Licenties, auteursrechten, intellectuele eigendommen, etc. vormen als het ware onze gereedschapskist om de CARE-principes op een transparante manier toe te passen. Hiermee kunnen we de **culturele metadata** gestructureerd toevoegen aan de data, en deze zo van provenance, protocols en permissions voorzien.

Juridische aspecten die bij het delen van data komen kijken, worden vaak **als erg complex ervaren**, zowel door erfgoedwerkers als niet-erfgoedprofessionals. Het navigeren tussen rechten (wie bezit wat en hoe lang zijn die rechten geldig?), uitzonderingen, grenzen (wat kan

er al dan niet gedaan worden zonder expliciete toestemming?) en publiek domein blijven erg moeizaam.³³

Om een ethische datapraktijk te verzekeren is het essentieel dat de gemeenschappen heel goed begrijpen wat copyrights, licenties, hergebruiksvoorwaarden, ... inhouden. Dit kadert binnen een bredere visie op **datageletterdheid**.

In dit hoofdstuk overlopen we wat we precies begrijpen onder de termen **intellectueel eigendom, auteursrecht, licenties en hergebruikslabels**, welke licenties en richtlijnen we kunnen toepassen, en hoe we hierbij de **inspraakmogelijkheden van de immaterieel-erfgoedgemeenschappen kunnen verzekeren**.

Intellectuele eigendomsrechten en auteursrecht

Volgens de World Intellectual Property Organization (WIPO) is **intellectueel eigendom** (*Intellectual Property*, IP) **originele creaties van de geest**, zoals uitvindingen, literaire en artistieke werken (inclusief audiovisuele werken en performances), kennis en vakmanschap, ontwerpen en symbolen.³⁴

Intellectuele eigendomsrechten behelzen het volledige arsenaal aan middelen om iemands eigendomsrecht uit te oefenen. Dit gaat over bijvoorbeeld patenten, trademarks, handelsgeheimen en auteursrecht.³⁵

Op vlaanderen.be wordt **auteursrecht** als volgt gedefinieerd:

“Het auteursrecht beschermt de **originele creaties van de geest** [...] **Door het auteursrecht krijgen makers een monopolie of exclusieve rechten op hun werk**. Die beschermtermijn verloopt 70 jaar na de dood van de auteur. Met het auteursrecht kan de auteur zich verzetten tegen namaak. Dat betekent dat de **eigenaars van het auteursrecht de toestemming moet geven als iemand hun werk wil gebruiken**.”³⁶ (eigen nadruk)

WIPO maakt ook gewag van **Traditional Knowledge (TK)**³⁷ en **Traditional Cultural Expressions (TCE)**³⁸. Onder **Traditional Knowledge** wordt **kennis, know-how, vaardigheden en praktijken** verstaan die binnen een **gemeenschap** zijn ontwikkeld, beleefd en **van generatie op generatie** worden doorgegeven.³⁹ TCE's kunnen we duiden als **literaire, artistieke en muzikale uitingen**, waarbij breed genomen vaak naar verwezen wordt als **immaterieel**

³³ Vézina B., What are the barriers to open culture – a report by Creative Commons, 2022, https://creativecommons.org/wp-content/uploads/2022/07/3.Final-Barriers-Report_compressed.pdf, p. 17.

³⁴ Filming Living Heritage, Rights, Intellectual Property and Ethical Questions related to Filming Living Heritage, november 2023, <https://www.toolboxfocusvakmanschap.be/en/cases-templates-news/rights-intellectual-property-and-ethical-questions-related-to-filming-living-heritage> geraadpleegd op 8 augustus 2024.

³⁵ WIPO, What is Intellectual Property, <https://www.wipo.int/about-ip/en/>, geraadpleegd op 8 augustus 2024.

³⁶ Vlaanderen, Auteursrecht, <https://www.vlaanderen.be/auteursrecht>, geraadpleegd op 21 december 2023.

³⁷ WIPO, Traditional Knowledge, <https://www.wipo.int/tk/en/tk/>, geraadpleegd op 8 augustus 2024.

³⁸ WIPO, Traditional Cultural Expressions, <https://www.wipo.int/tk/en/folklore/>, geraadpleegd op 8 augustus 2024.

³⁹ WIPO, Traditional Knowledge.

cultureel erfgoed.⁴⁰ In de praktijk echter liggen TK en TCE's dicht bij elkaar, en worden ze ook vaak samen gedocumenteerd.⁴¹

Binnen het kader van **intellectueel eigendom (IP)** wordt **TK beschermd tegen oneigenlijk of ongepast gebruik** door derden. Er zijn twee vormen van bescherming van intellectueel eigendom te benaderen, een positieve en een negatieve:

- De positieve bescherming verleent TK-houders intellectuele eigendomsrechten en stelt hen in staat deze rechten voor hun eigen doeleinden te gebruiken (bv. om de TK te promoten, of om commercieel te exploiteren).
- De negatieve bescherming zorgt ervoor dat TK-houders kunnen voorkomen dat mensen buiten de gemeenschap de intellectuele eigendomsrechten over hun TK verkrijgen (om dan bv. commercieel te gaan exploiteren).

Ook het registreren en inventariseren van immaterieel erfgoed kan op deze manier bekeken worden en een rol spelen in de bescherming van TK en TCE's, zowel in positieve als negatieve zin.

Het Australian Institute of Aboriginal and Torres Strait Islander Studies (AIATSIS) benadrukt in hun projectrapport "*Preserve, Strengthen and Renew in Community*" uit 2020 dat de **reikwijdte van juridische hulpmiddelen voor het beschermen van immaterieel-erfgoedpraktijken en -kennis niet overschat mag worden.**⁴² Men zoekt bij auteursrecht altijd een eigenaar van de creatie en het auteurschap, terwijl immaterieel erfgoed net veelal collectief en organisch gegroeid is en doorgegeven wordt van generatie op generatie, en gaandeweg verder aangepast wordt. **Auteursrechten** leggen op die manier **een sterke nadruk op het eigendom en de rechten van het individu in plaats van op het gemeenschappelijke belang** of de collectiviteit. Het slaagt er vooralsnog niet volledig in om het collectieve en gemeenschappelijke aspect van intellectueel eigendom te beschermen. Er is vaak niet één identificeerbare auteur of maker.⁴³

Creaties en innovaties gebaseerd op TK **kunnen juridisch beschermd** worden (met bijvoorbeeld patenten, geographical indication protection, trademarks, ...) maar **TK op zichzelf**, de kennis die van generatie op generatie, en vaak ook mondeling, wordt doorgegeven, wordt **meestal niet beschermd** door de gangbare IP-middelen.⁴⁴ Dat betekent dat bijvoorbeeld gefilmde praktijken auteursrecht kunnen krijgen, maar dat de kennis die nodig is om de praktijk te kunnen uitvoeren (en dus ook getoond worden aan de filmmaker tijdens de opnames) daarbij niet juridisch beschermd wordt.⁴⁵ Het vastleggen van een praktijk in tekst of beeld kan er zo (onbedoeld) toe leiden dat de auteursrechten in handen komen van degene die het filmmateriaal heeft gemaakt, in plaats van dat het bij de betrokken gemeenschap zelf blijft. Het auteursrecht mist hierbij eigenlijk haar doel en beschermt niet de rechten van de immaterieel-erfgoedgemeenschap zelf.

⁴⁰ WIPO, Documenting Traditional Knowledge – A Toolkit, 2017
https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1049.pdf, p. 27.

⁴¹ WIPO, Traditional Cultural Expressions.

⁴² AIATSIS, *Preserve, Strengthen and Renew in Community*, pp. 50–51.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ WIPO, WIPO, Traditional Knowledge.

⁴⁵ *Filming Living Heritage, Rights, IP and Ethical Questions*.

In bepaalde landen/rechtsgebieden worden TK en TCE's erkend als vormen van intellectueel eigendom, maar dit is geen universeel gegeven en het vormt een uitdaging voor tal van immaterieel-erfgoedgemeenschappen. De **IP-bescherming zou idealiter hun collectieve rechten als culturele ambassadeurs moeten kunnen erkennen** en zo hun recht op de toegang, het gebruik en het bepalen van het hergebruik van deze kennis en praktijken juridisch kunnen reguleren.

Het blijft natuurlijk belangrijk om de erfgoedgemeenschappen te betrekken en na te gaan, praktijk per praktijk, of – en in welke mate – zij een rol zien voor IP-rechten m.b.t. hun erfgoed.⁴⁶

Daarnaast is het vanuit een FAIR-datadelingsinstek **niet per se wenselijk** om strenge **copyrightbepalingen** vast te leggen en zo nog een nieuwe laag auteursrechten te creëren, bijvoorbeeld door gesloten copyrights op beschrijvingen te leggen.⁴⁷ Dit zorgt er immers voor dat de openheid van data wordt tegengegaan en het hergebruik van deze data weer wat complexer wordt. Ook hier zoeken we dus naar het afwegen van belangen en pragmatisch de **noden van de gemeenschappen proberen verzoenen met de ontwikkelende rechtspraktijken**.

We kunnen concluderen dat de juridische aanpak om te werken met immaterieel erfgoed afhankelijk is van de wetgeving die van kracht is in een bepaalde regio, en dat er **geen passe-partout antwoord** is. Het is dus zaak om telkens te zoeken naar een adequate **oplossing op maat van de immaterieel-erfgoedgemeenschap**. Daarbij worden best mensen betrokken met genoeg kennis over verschillende IP-mogelijkheden. Hulpinstrumenten zoals de Toolbox Focus Vakmanschap die in 2023 werd geïntroduceerd vanuit Vlaanderen kunnen ook helpen, in dit geval bijvoorbeeld wanneer mensen aan de slag gaan met het filmen van immaterieel erfgoed, en wegwijs zoeken bij de ethische en juridische aspecten die daarbij komen kijken.⁴⁸

Licenties, hergebruiklabels en tags

Met **licenties** kunnen er **voorwaarden** gekoppeld worden aan het **hergebruik van data**. Verschillende modellen bieden verschillende (combinaties van) voorwaarden voor het hergebruik. Een **licentie specificeert wat je wel en niet kunt doen met het werk waar auteursrecht bij berust**.⁴⁹

Creative Commons-licenties zijn de meest gebruikte, bekendste en meest gestandaardiseerde licenties.⁵⁰ Ze bieden makers de mogelijkheid om hun werk online beschikbaar te stellen zonder alle rechten voor te behouden, waardoor ze bijdragen aan de **groei van gemeenschappelijke kennis en creativiteit**. Deze 'Commons'-werken zijn **vrij toegankelijk**, beogen een **zo breed mogelijk hergebruik** maar zijn door de flexibiliteit van de voorwaarden **ook voor de auteurs aantrekkelijk**. Met verschillende bouwstenen kunnen rechten zowel bij de auteur

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Creative Commons, What are the Barriers to Open Culture, p. 19.

⁴⁸ Filming Living Heritage, Rights, IP and Ethical Questions.

⁴⁹ Open Publishing Guide for Authors – Understanding Open Licenses,

<https://usq.pressbooks.pub/openpublishingguideforauthors/chapter/understanding-open-licences/>,

geraadpleegd op 22 december 2023.

⁵⁰ Creative Commons, Homepage, <https://creativecommons.org/>, geraadpleegd op 22 december 2023.

gehouden worden als aan het publiek gegeven worden. Dit maakt **van Creative Commons (CC) een gelaagd licentiemodel**.⁵¹

Creative Commons heeft op haar website een handige **license chooser** (beslissingsboom) waarmee de keuze voor de gewenste licentie wordt begeleid: <https://chooser-beta.creativecommons.org/> Voor erfgoedmateriaal, zoals afbeeldingen, is het in de meeste gevallen logisch om CC-licenties te gebruiken. Het vergemakkelijkt aanzienlijk het delen op bekende platformen en zoals Wiki Commons (dat enkel afbeeldingen toelaat vanaf CC-BY SA).

In de museale sector worden gelaagde licentiemodellen zoals Creative Commons courant toegepast. Ook daar wordt de vraag gesteld welke content ter beschikking wordt gesteld, onder welke voorwaarden en voor welk soort hergebruik. Bij het uitzetten van **licenties voor immaterieel erfgoed** zit het **grote verschil** vooral in de noodzaak om rekening te houden met **shared stewardship**.⁵²

Dit zijn de mogelijke CC-licenties voor het hergebruik van data en afbeeldingen:

- **CC0 (Publiek domein):** Alle rechten worden afgestaan. Creative Commons raadt deze optie voor databanken het meest aan. Data kan zo vrij en zonder restrictie gedeeld worden.⁵³ Platformen zoals Europeana delen enkel beelden uit het publiek domein.⁵⁴
- **CC BY 4.0:** De gebruiker van de data is vrij om het materiaal te kopiëren, te verspreiden en door te geven voor alle doeleinden, inclusief commerciële doeleinden. Daarbij moet de maker van het werk vermeld worden (BY), een link naar de licentie geplaatst worden en aangegeven worden of er iets veranderd is aan het materiaal.⁵⁵
- **CC BY-NC 4.0:** Deze licentie is dezelfde als CC BY 4.0 behalve dat het werk niet commercieel (non commercial – NC) gebruikt mag worden.⁵⁶
- **CC BY-SA 4.0:** Over het algemeen de meest aanbevolen licentie. Hier moet de maker vermeld worden, de link naar de licentie moet vermeld worden en moet de data of de afbeelding met dezelfde licentie terug beschikbaar gesteld worden (SA – share alike). Deze licentie zorgt dat de afbeeldingen en data het meest toegankelijk zijn voor Wikicommons en Wikidata. Deze licentie laat commercieel gebruik toe en er mogen bewerkingen gebeuren.⁵⁷
- **CC BY-NC-SA 4.0:** Deze licentie is dezelfde als CC BY NC-SA 4.0 maar laat geen commercieel gebruik toe.⁵⁸
- **CC BY-ND 4.0:** De maker moet vermeld worden, de licentie gelinkt, commercieel gebruik is toegelaten. Er mogen geen veranderingen of verrijkingen worden aangebracht aan het werk

⁵¹ Paul Kimpel, Vrije kennis gebaseerd op Creative Commons-licenties, Creative Commons, [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bb/WMBE-Vrije kennis gebaseerd op Creative Commons-licenties.pdf](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bb/WMBE-Vrije_kennis_gebaseerd_op_Creative_Commons-licenties.pdf), p. 5.

⁵² Meemoo, Tools voor de omgang met auteursrechten en gebruiksbeperkingen, <https://kennisbank.meemoo.be/inzichten-en-praktijk/tools-voor-de-omgang-met-auteursrechten-en-gebruiksbeperkingen>, geraadpleegd op 9 augustus 2024.

⁵³ <https://pro.europeana.eu/page/europeana-licensing-framework>, geraadpleegd op 27 december 2023.

⁵⁴ https://wiki.creativecommons.org/wiki/CC0_use_for_data, geraadpleegd op 26 december 2023.

⁵⁵ <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

⁵⁶ Creative Commons, CC BY-NC 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

⁵⁷ Creative Commons, CC BY-SA 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

⁵⁸ Creative Commons, CC BY-NC-SA 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

(no derivatives – ND). Het werk mag alleen in zijn volledigheid gedeeld worden. Deze licentie laat commercieel gebruik toe. De No Derivatives licenties zijn niet zo gebruikelijk. Bovendien is de veranderlijke context van immaterieel erfgoed te weinig compatibel met het statische karakter van deze licentie. Het beschermt de data tegen (foute) aanpassingen en misverstanden. Het wordt beschouwd als de minst open licentie en de toepassingen die datadeling mogelijk maken, zoals bijvoorbeeld wikidata, zijn quasi onmogelijk. Het werk kan met deze licentie eigenlijk enkel gedeeld worden, maar niet gebruikt worden in toepassingen.⁵⁹

- **CC BY-NC-ND 4.0:** Deze licentie is dezelfde als CC BY-ND 4.0 maar laat geen commercieel gebruik toe.⁶⁰

De vragen rond gedeeld zeggenschap, shared stewardship, culturele aspecten en veranderlijkheid van immaterieel erfgoed blijven dus overeen. CC-licenties werken ook met auteursrecht, en zoals eerder vermeld dekken auteursrechten niet altijd de behoeften van gemeenschappen, waardoor ook **CC-licenties niet altijd toereikend** zijn. Het is dus noodzakelijk om extra stappen te ondernemen om de toegang tot en het gebruik van TCE's volgens de gewenste protocollen te faciliteren.⁶¹ De CARE-principes leggen een sterke focus op **value-based relaties**. Dat laat ook ruimte om **niet louter juridische aspecten te integreren in de data**.⁶²

Local Contexts is een **datahub** waar **erfgoedprojecten beheerd** worden door zowel de **gemeenschappen als eventuele erfgoedinstellingen**. Het werd in 2010 samen met indigene immaterieel-erfgoedgemeenschappen ontwikkeld om hun databeheer te ondersteunen. De Biocultural (BC) labels formuleren verwachtingen van de gemeenschappen rond het gepaste gebruik van bioculturele collecties en data (bijvoorbeeld zaadselectie).⁶³ **Traditional Knowledge (TK) Labels** spitsen zich toe op het **opnemen van (lokale) protocollen voor toegang en gebruik van (immaterieel) cultureel erfgoed dat digitaal circuleert buiten de context van de immaterieel-erfgoedgemeenschap**. Op die manier kunnen hergebruikers begrijpen wat de betekenis en het belang is van het immaterieel-erfgoeddata dat ze willen delen.

Local Contexts geeft aan dat het **complementair** kan werken op bijvoorbeeld **Creative Commons**: “**Local Contexts is to be complementary. It provides more information on the rights holders, the protocols, etc.**”⁶⁴ Digital tags zoals Traditional Knowledge (TK) en Biocultural (BC) Labels van Local Contexts kunnen de **implementatie van de CARE-principes in een machineleesbare omgeving** voor digitaal erfgoed bevorderen en bieden een antwoord op de open vragen rond het delen van immaterieel-erfgoeddata.⁶⁵

⁵⁹ Creative Commons, CC BY-ND 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

⁶⁰ Creative Commons, CC BY-NC-ND 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

⁶¹ Vézina B., Towards Better Sharing of Cultural Heritage, An Agenda for Copyright Reform, Creative Commons, 2022, <https://creativecommons.org/wp-content/uploads/2022/04/Towards-Better-Sharing-of-Cultural-Heritage-%E2%80%94-An-Agenda-for-Copyright-Reform.pdf>

⁶² Gupta N., The CARE Principles, p. 79.

⁶³ Local Contexts, BC Labels, <https://localcontexts.org/labels/biocultural-labels/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

⁶⁴ Creative Commons, Whose Open Culture? Decolonization, Indigenization and Restitution, Webinar, 17 januari 2024, <https://localcontexts.org/creative-commons-webinar-whose-open-culture/>

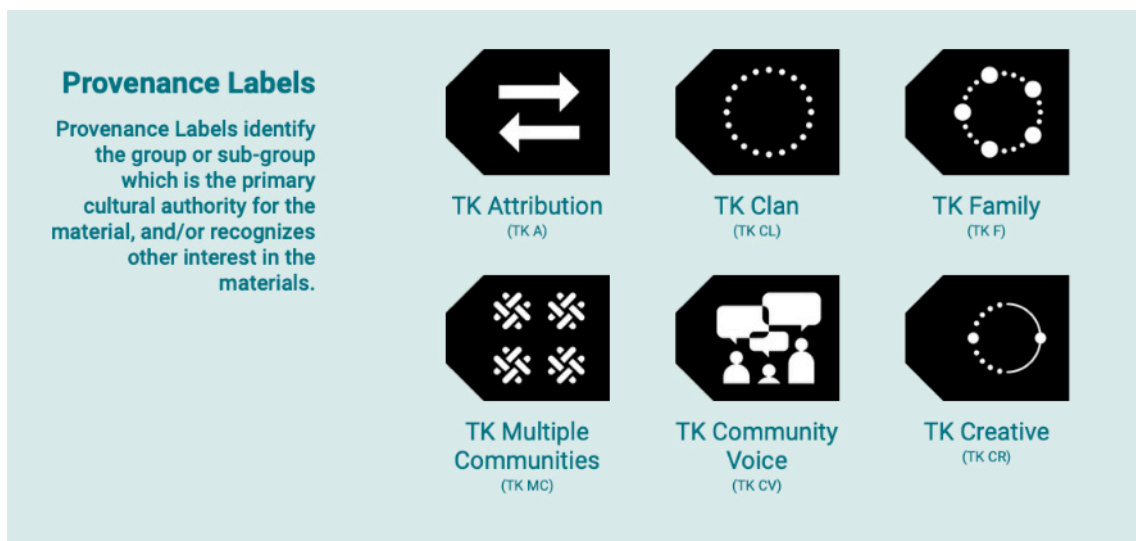
⁶⁵ Gupta N., The CARE Principles, p. 80.

De **TK Labels identificeren** en verduidelijken **gemeenschap-specifieke verplichtingen** inzake de toegang tot en het toekomstige gebruik van traditionele kennis. Dit kan gaan over gebruiken met sacrale en/of ceremoniële kennis, genderrestricties, seizoensgebonden gebruiksvoorwaarden en/of kennis die voor een specifiek doel bestemd zijn.⁶⁶ BC en TK Labels kunnen tegelijk gebruikt worden.

Met andere woorden, de TK en BC Labels maken het mogelijk om lokale, culturele, historische context en culturele ambassadeurs toe te voegen aan de erfgoeddata, en dat zowel in een eigen lokale databank, als in digitale archieven, bibliotheken, musea en andere digital repositories. Dit kan gekoppeld worden aan al bestaande (offline) regels en protocollen van de gemeenschap voor het gebruiken, delen en het circuleren van kennis en data. Zoals de **CC-licenties** kunnen de **TK en BC labels** opgebouwd worden **volgens de noden van de gemeenschap**. Aan de hand van de Local Contexts Hub (localcontextshub.org) kunnen gemeenschappen de specifieke wensen doorgeven aan hergebruikers.⁶⁷

De datahub van Local contexts omvat erfgoedprojecten die kunnen strekken van items zoals een foto tot een hele collectie of tentoonstelling.

Aan ieder project in Local Contexts moeten **labels** worden toegekend. Deze labels worden aangemaakt (gebaseerd op de standaard TK labels) en kunnen eventueel aangepast (titel, beschrijving, taal) worden **naargelang de specifieke noden van de gemeenschap**.⁶⁸ De verschillende projectpartners keuren alle beslissingen hierover samen goed. De iconen van de TK labels zelf mogen niet worden aangepast om de herkenbaarheid van de labels te verzekeren.⁶⁹

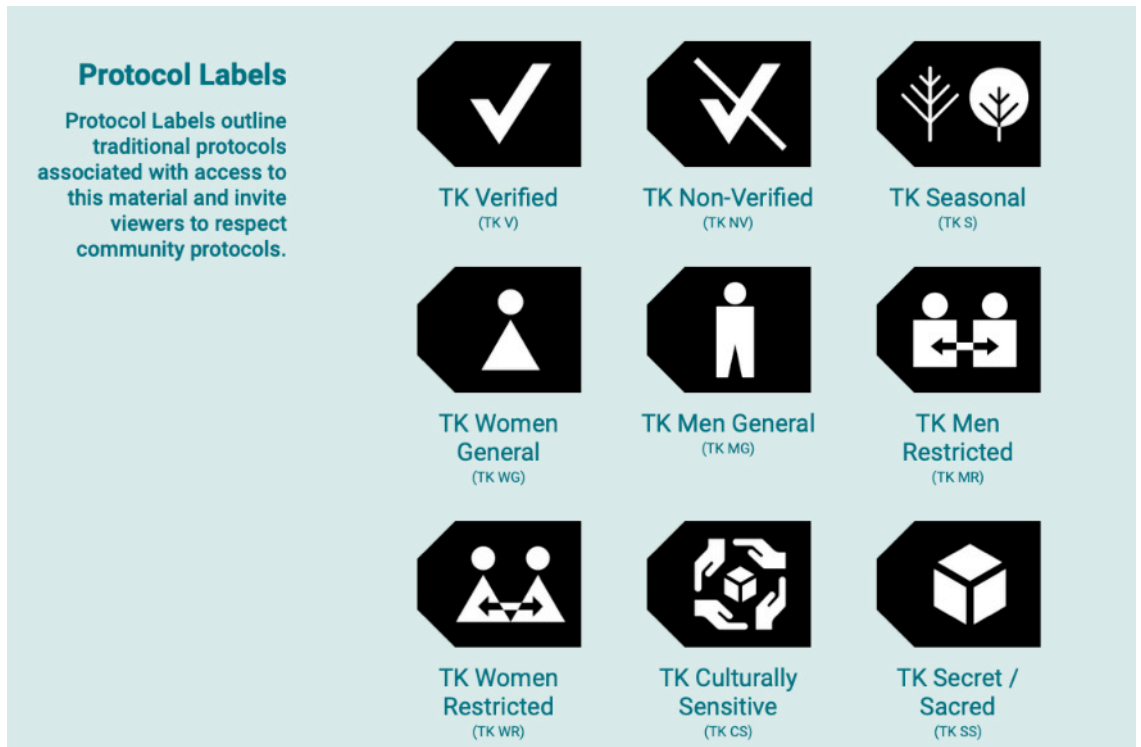
Figuur 4: TK Labels Provenance

⁶⁶ Local Contexts, TK Labels, <https://localcontexts.org/labels/traditional-knowledge-labels/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

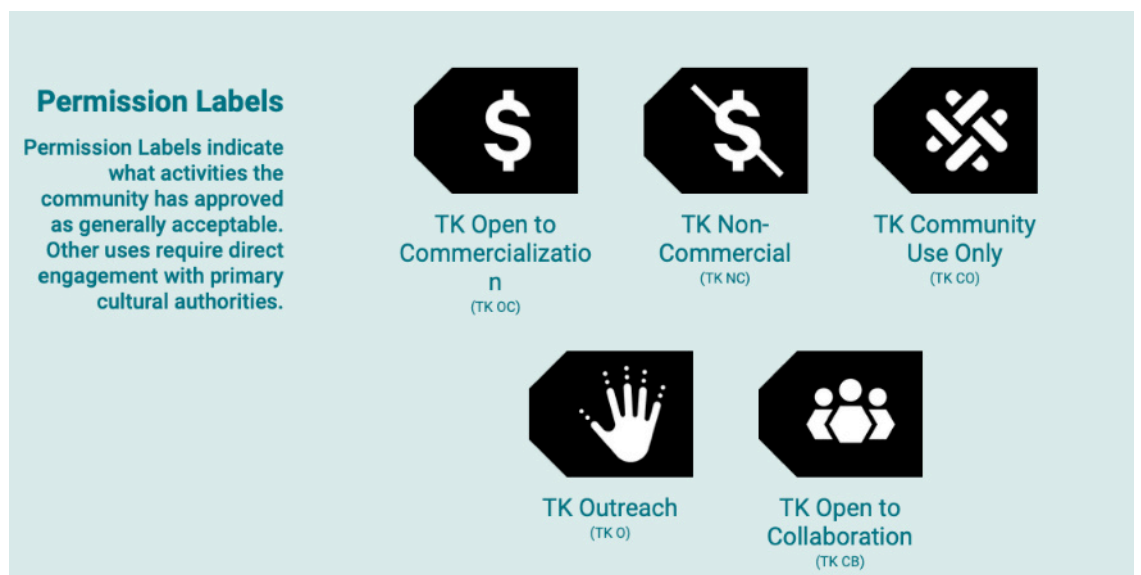
⁶⁷ Local Contexts, About Local Contexts and the Hub, <https://localcontexts.org/about/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

⁶⁸ Meer informatie over de specifieke labels: Local Contexts, Taxonomy, <https://localcontexts.org/support/taxonomy/>.

⁶⁹ Local Contexts, TK Labels

Figuur 5: TK Labels Protocol

Figuur 6: TK Labels Permission

Uiteindelijk worden alle data van een project weergegeven op de user-interface. Het project en de labels krijgen een identificatienummer mee. Een log houdt alle wijzigingen in het project en de labels bij. De output van de data (het project, de beschrijving van het project en de labels) gebeurt machineleesbaar via de API.

De **implementatie van digitale tags** zoals TK en BC labels zorgt ervoor dat instellingen en andere stakeholders die geen deel uitmaken van de gemeenschap **geïnformeerde beslissingen** kunnen maken **over het erfgoed dat ze willen gebruiken of delen**.⁷⁰

⁷⁰ Gupta N., The CARE Principles, p. 85.

Identifiers	 Local Contexts Project ID 839da791-e47c-41d4-92cd-a7d09dfe6101
	 Project URL https://sandbox.localcontextshub.org/projects/839da791-e47c-41d4-92cd-a7d09dfe6101
	Providers ID None
	Publication DOI None
	Project Data GUID None

Figuur 7: sandbox test Local Contexts hub

CASE STUDY

Licenties voor immaterieelerfgoed.be

Local Contexts vertrekt vanuit een **eigen platform** om de gemeenschappen hun labels en projecten te laten beheren. We kunnen ons afvragen of het **wenselijk is om ons bestaande platform immaterieelerfgoed.be af te stemmen op het gebruik van een tweede platform** en de data via tussenschakels als OAI-PMH of een SPARQL query binnen te halen op de front-end van immaterieelerfgoed.be.

De context en omstandigheden van indigene gemeenschappen die zich specifiek tegen een westers dominant paradigma, interpretatie en toeëigening van hun erfgoed beschermen, zijn niet per se vergelijkbaar met immaterieel erfgoed in Vlaanderen en Brussel, waar deze kwesties minder of niet spelen. Daarnaast zijn de **TK labels in een Europese context te weinig gekend** om hun doel optimaal te kunnen vervullen. Het **gebrek aan kennis**, ook bij erfgoedprofessionals, over deze labels zou opnieuw kunnen leiden tot een **meer conservatieve aanpak** waarbij de data niet of minder gedeeld zouden worden, of net een *je m'en foutisme* kunnen creëren waarbij de gewenste intentie van de labels niet gerespecteerd wordt. Bij het toekennen van provenances (herkomst), protocollen (gebruik) en permissions (toestemmingen) moeten we een **duidelijk en gekend kader hanteren zodat de kansen op een effectief, correct hergebruik van de data zo hoog mogelijk zijn**.

Het lijkt ons dus opportuun om ondanks de voordelen van het Local Contexts platform te **opteren voor de bestaande registratiemogelijkheden op immaterieelerfgoed.be**. Zoals ook al aangehaald in de resultaten van de FAIR × CARE matrix, beogen we daarbij om **inspraakmogelijkheden**, zoals die ook verankerd zitten in Local Contexts, nog meer naar het registratieformulier, de front-end user-interface, de gebruiksvoorwaarden en het privacybeleid van immaterieelerfgoed.be te brengen. Daarbij gaan we voorts inzetten op **zo duidelijk mogelijke communicatie en contactmogelijkheden**. Dat kan door bijvoorbeeld begeleidende tutorial-filmpjes in het registratieformulier die ook de datageletterdheid een duwtje geven.

De meest pragmatische oplossing in het kader van verdere ontwikkelingen voor immaterieel-erfgoed.be is om uit te gaan van een **dual licensing**.⁷¹ CC licenties bieden zoals gezegd auteursrechtelijke garanties, maar hebben weinig te vertellen over de protocollen die bij immaterieel-

⁷¹ Creative Commons, Frequently Asked Questions, Does a Creative Commons license give me all the rights I need to use the work, <https://creativecommons.org/faq/#does-a-creative-commons-license-give-me-all-the-rights-i-need-to-use-the-work>, geraadpleegd op 3 januari 2024.

erfgoeddata van toepassing kunnen zijn. Vandaar het voorstel om naar dual licensing te kijken: Dual licensing wordt mogelijk gemaakt door **Creative Commons Plus (CC+)**. CC+ bestaat altijd uit een **officiële Creative Commons licentie in combinatie met een andere afgescheiden en onafhankelijke bepaling** die het verdere hergebruik specificceert. De plus (+) duidt er dus op dat **alle basisbepalingen uit de CC-licentie van toepassing zijn plus nog andere voorwaarden**.⁷² CC+ heeft verder als voordeel dat de data ook **gestructureerd** kunnen worden.⁷³ Zo zullen we een CC-licentie kunnen toevoegen aan metadata met bijhorende bepalingen die in de gebruiksvoorwaarden van immaterieelerfgoed.be worden beschreven, of nog beter voor onze casus: **TK Labels** om de nood aan **protocollen** op te vangen.

De beslissingsboom in het registratieformulier kan dan eerst peilen naar de benodigde CC-licentie, en daarna naar de nood aan eventuele TK-labels. In de beslisboom kunnen er enkele **standaard TK Labels** worden voorzien. Is er een heel specifieke nood is, kan een medewerker bekijken wat er mogelijk is, en waar maatwerk nodig is of we het model van de beslisboom moeten bijsturen. Of dit werkbaar is, zal blijken uit de gebruikersonderzoeken die in 2024–2025 worden opgezet in het kader van de ontwikkelingen tot versie 3 (v3) van de website immaterieelerfgoed.be.

Willen we de **veranderlijkheid van immaterieel erfgoed** ook binnenbrengen in de rechtenbenadering, dan moeten we nagaan hoe **Creative Commons** omgaat met het **veranderen van toegekende licenties**.

Creative Commons is heel stellig:

*“CC licenses are not revocable. Once something has been published under a CC license, licensees may continue using it according to the license terms for the duration of applicable copyright and similar rights. As a licensor, you may stop distributing under the CC license at any time, but anyone who has access to a copy of the material **may continue to redistribute it under the CC license terms**. While you cannot revoke the license, CC licenses do provide a mechanism for licensors to ask that others using their material remove the attribution information. You should think carefully before choosing a Creative Commons license.”*⁷⁴

Met andere woorden: **eens een licentie is toegepast op het materiaal, mag de nieuwe gebruiker zich op de oorspronkelijke licentie blijven beroepen**. Via dual licensing kan de licentieverstrekker wel beslissen het werk niet meer te verspreiden of extra gebruiksvoorwaarden toe te voegen. Daarbij worden twee CC-licenties toegewezen (de originele en een nieuwe licentie). De nieuwe licentie moet daarbij wel meer open zijn dan de oorspronkelijke (bijvoorbeeld: een afbeelding die van CC BY-NC naar CC BY wordt gebracht). De gebruiker krijgt dan de keuze welke licentie die wil gebruiken bij het herdelen. In de omgekeerde richting blijft de **meer open licentie de facto van kracht**.⁷⁵ Ook met CC+ kan een licentie

⁷² Creative Commons, CCPlus, Wiki, <https://wiki.creativecommons.org/wiki/CCPlus>, geraadpleegd op 3 januari 2023.

⁷³ Creative Commons, CC+ Technical Implementation for the World Wide Web, <https://wiki.creativecommons.org/images/0/06/Ccplus-technical.pdf>.

⁷⁴ Creative Commons, Frequently Asked Questions, Can I change the license terms or conditions, <https://creativecommons.org/faq/#can-i-change-the-license-terms-or-conditions>, geraadpleegd op 3 januari 2023.

⁷⁵ Anderson Rick, Can You Revoke a Creative Commons License?, 2022, <https://scholarlykitchen.sspnet.org/2022/05/11/q-can-you-revoke-a-creative-commons-license-a-no-er-sort-of-maybe/>, geraadpleegd op 3 januari 2023.

uitgebreid worden, maar de facto niet verder beperkt. Local Contexts laat wel toe dat de TK- en BC-Labels aangepast worden: “*You can change which Labels have been applied to a project at any time.*”⁷⁶

Hier zijn we dus in het kader van immaterieelerfgoed.be genoodzaakt om pragmatisch aan de slag te gaan met zowel de CARE als FAIR principes en daarin prioriteiten te bepalen:

- Laten we de gemeenschappen toe om de licenties via de front-end user-interface aan te passen en bouwen we een *consent withdrawal* in, en dit zowel voor de pURI's (waardoor data niet meer volledig FAIR kunnen zijn) als voor de licenties (zodat de data wel nog CARE zijn, maar niet beantwoorden aan de Creative Commons vereisten)?
- Bouwen we hier als Werkplaats immaterieel erfgoed een bemiddeling in (waardoor het CARE principe onder druk komt te staan?) of schrappen we deze optie volledig en gaan net in tegen de veranderlijke aard van zowel immaterieel erfgoed als van de mensen die het erfgoed beheren?

Het **opnemen van culturele metadata** (provenance, protocols en purposes, permissions) is essentieel voor het bepalen van de juiste ethische en juridische bescherming. Aangezien een primair doel van immaterieelerfgoed.be het bieden van een platform is waar gemeenschappen hun immaterieel-erfgoedpraktijk kunnen delen met een geïnteresseerd publiek, kunnen we aannemen dat gemeenschappen hun data en bijbehorende audiovisuele materiaal naar buiten willen brengen en het dus kan worden gelicenseerd met een **Creative Commons-licentie**. De machineleesbare **Traditional Knowledge labels** bieden een oplossing voor de wensen van de gemeenschap die niet in auteursrechten te bevatten valt.

Persistente URI's voor immaterieelerfgoed.be

Voor het toekennen van **pURI's** aan de beschrijvingen van immaterieel-erfgoedpraktijken bleek uit het project ‘Naar persistente URI's voor immaterieelerfgoed.be’ een **check in het registratieformulier** te volstaan.

‘Ik ga akkoord dat de beschrijving van mijn immaterieel erfgoed een permanente link krijgt die, ook door derden, kan worden gebruikt om naar mijn pagina op immaterieelerfgoed.be te verwijzen.’

In enkele proeftuinen werkten we samen met gemeenschappen om te onderzoeken of de formulering van de check voldoende duidelijk was over wat de implementatie van pURI's betekent voor hun immaterieel erfgoed en de beschrijvingen op immaterieelerfgoed.be. Op dit moment kan er met een pURI louter verwezen worden naar de pagina op immaterieelerfgoed.be, maar staan er nog geen API's open of worden data gestructureerd en machineleesbaar gedeeld.⁷⁷

⁷⁶ Local Contexts, Getting Started on the Hub, <https://localcontexts.org/support/getting-started-on-the-hub/#responding-to-projects>, geraadpleegd op 3 januari 2024.

⁷⁷ Werkplaats immaterieel erfgoed, pURI's voor immaterieel erfgoed.be, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/inspiratie/puri-s-voor-immaterieelerfgoedbe>

We hielden ook rekening met het **intrekken van een gegeven akkoord**. De check kan in het gebruikersgedeelte van immaterieelerfgoed.be aangepast worden. Door de pURI om te leiden naar een pagina met meer uitleg over persistentie en immaterieel erfgoed hopen we op een **pragmatische manier** aan zowel de wensen van de gemeenschap als aan de noden van de **persistentie** tegemoet te komen.

Ik beschik over de rechten van dit beeld/kreeg toestemming van de rechthebbende(n) voor het gebruik ervan. *

Ik ga akkoord dat de beschrijving van mijn immaterieel erfgoed een permanente link krijgt die, ook door derden, kan worden gebruikt om naar mijn pagina op immaterieelerfgoed.be te verwijzen.

Ik erken dat dit erfgoed beantwoordt aan de **definitie van immaterieel erfgoed** en niet in strijd is met **(inter)nationale regelgeving**.*

Ik ontvang graag de nieuwsbrief en geef toestemming om hiervoor mijn e-mail adres en naam op te slaan.

Ik ga akkoord met de **gebruikersvoorwaarden** en het **privacybeleid** van immaterieelerfgoed.be.*

Figuur 8: Checks bij het registratieformulier op immaterieelerfgoed.be

Conclusie

Hoe zorg je ervoor dat immaterieel cultureel erfgoed ook in de digitale wereld aanwezig is en blijft?

Een **ethische datastrategie voor immaterieel-erfgoeddata** ontwikkelen en implementeren start met het **centraal zetten van de gemeenschappen** die het platform gebruiken om hun immaterieel erfgoed naar buiten te brengen. Kaders als **shared stewardship**, **data sovereignty** en de **CARE-principes** bieden een houvast; de **FAIR-principes** voor datadelen en de **data life cycle** plaatsen de duurzaamheid en bruikbaarheid van de data voorop. Samengebracht in de **FAIR × CARE matrix** beschikken we over een krachtig instrument om de huidige datapraktijk van immaterieelerfgoed.be te evalueren en nieuwe acties op te stellen om tot een **ethische datapraktijk** te komen.

Het toevoegen van **machineleesbare culturele metadata** zoals **provenance**, **purposes en permissions** is de hoeksteen van deze datapraktijk. Zowel purposes als permissions kunnen we benaderen aan de hand van **gelaagde licentiemodellen**, zoals **Creative Commons**, **Traditional Knowledge Labels**, en waar nodig gecombineerd in **Creative Commons Plus + -**. Door een beslisboom op te zetten in het toekomstige registratieformulier zetten we in op de versterking van **datageletterdheid** bij de immaterieel-erfgoedgemeenschappen.

We laten voortaan ook bewust de optie open voor de erfgoedgemeenschap om gegeven toestemmingen te veranderen of te verwijderen. Hiermee staat de persistentie erfgoeddata onder druk, maar blijven de (mogelijk evoluerende) wensen van de betrokkenen centraal staan.

Met een uitgerolde ethische datapraktijk willen we verder ook inzetten op de **verrijking van data** op bijvoorbeeld Wikidata (als uitloper van het project Wiki Loves Living Heritage waarbij we immaterieel-erfgoedpraktijken van Inventaris Vlaanderen hebben toegevoegd als Wikidata⁷⁸). We willen er ook mee aansluiten op de Vlaamse erfgoedatabank, FAAM, OSLO-integraties, Europeana, etc. Daarnaast willen we inzetten op de **integratie van immaterieel-erfgoeddata in aangrenzende domeinen** zoals toerisme, onderwijs, ... We kijken uit naar interessante kruisbestuivingen en zetten graag ook zelf boeiende nieuwe projecten op.

We integreren de ethische datastrategie volledig in onze werking. Via de ethische datapraktijk van immaterieelerfgoed.be borgen we levende erfgoedpraktijken samen met de betrokken immaterieel-erfgoedgemeenschappen, -groepen, en -individuen. Immaterieel erfgoed wordt zo ook in de digitale wereld verder uitgedragen en geborgd, en we delen deze voorbeeldwerking in de internationale netwerken rond immaterieel erfgoed en digitale ontwikkelingen...

⁷⁸ Werkplaats immaterieel erfgoed, Wiki Loves Living Heritage in Vlaanderen, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/nieuws/wiki-loves-living-heritage>.

Veel gebruikte termen

Cultural custodians / ambassadeurs: erkende vertegenwoordigers van de herkomstgemeenschap. Cultural custodians (“culturele ambassadeurs”) zijn door de betrokkenen gerechtigd om te spreken en te handelen voor de gemeenschap

Data governance structuur: data governance structuur behelst het geheel van richtlijnen, protocollen en beslissingsstructuren rond databeheer in een organisatie.

Data life cycle: de collectievorming, de interpretatie van het erfgoed, de bewaring, de curatie/presentatie en het hergebruik van de data.

Datapraktijk: het eigenlijk gebruik en de manier waarop data worden gebruikt in een databank, platform en hoe het wordt uitgedragen over het semantische web;

Data sovereignty: de visie die antwoorden op volgende vragen meeneemt in de datastrategie: Wie beslist over welke data wordt verzameld? Hoe wordt de data opgeslagen? Wie beslist over toegang tot de data? Hoe zit het met intellectuele eigendomsrechten? Hoe wordt de data gebruikt in onderzoek, beleid en praktijk?

Digital return: Collective Benefit: heeft als inzet om alles wat van data wordt verzameld, ook terug te geven aan de betrokken gemeenschap. De data worden verzameld voor het collectieve voordeel dat er uit kan volgen. De opgezette data-ecosystemen moeten derhalve de voordelen van datadelen voor de gemeenschappen centraal stellen. De data dienen de borging van het immaterieel erfgoed en de immaterieel-erfgoedgemeenschap altijd te ondersteunen en versterken.

Free, prior, informed and sustained consent: goedkeuring die vrijwillig, vooraf, met alle beschikbare informatie gegeven wordt en volgehouden blijft, hier in de context van samenwerking met immaterieel-erfgoedgemeenschappen in het kader van acties en aspecten gelinkt aan (het borgen van) immaterieel erfgoed.

Front-end user-interface: dashboard of gebruikerszone waar gebruikers kunnen inloggen en hun praktijken en borgingsacties kunnen ingeven en aanpassen.

Licenties: specificeren wat je wel en niet kunt doen met het werk waar auteursrecht bij berust.

Metadata: data over data (gegevens over gegevens). Bijvoorbeeld auteur van de data bijvoorbeeld, wanneer de data is aangemaakt, maar ook hergebruiklicenties van de data.

Persistente URI (pURI): een unieke verwijzing naar een digitale bron. Dat kan een tekst, film, afbeelding maar ook een metadata-record zijn. Een URI kan ook verwijzen naar een specifieke webpagina op het internet. De persistentie van een URI verzekert de digitale duurzaamheid van de identificatie.

Shared Stewardship: het beheer van (in dit geval) een (immaterieel-) erfgoedcollectie dat gebeurt in volledige samenwerking tussen een erfgoedinstelling en een erfgoedgemeenschap.

Source community: herkomstgemeenschap: een groep individuen die zich betrokken voelen rond een immaterieel-erfgoedpraktijk en zich verantwoordelijk voelen voor het *stewardship* van het immaterieel erfgoed.

Bibliografie

Anderson Rick, Can You Revoke a Creative Commons License?, 2022, <https://scholarlykitchen.sspnet.org/2022/05/11/q-can-you-revoke-a-creative-commons-license-a-no-er-sort-of-maybe/>, geraadpleegd op 3 januari 2023.

Creative Commons, CC+ Technical Implementation for the World Wide Web, <https://wiki.creativecommons.org/images/0/06/Ccplus-technical.pdf>.

Creative Commons, CC BY-NC 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

Creative Commons, CC BY-SA 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

Creative Commons, CC BY-NC-SA 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

Creative Commons, CC BY-ND 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

Creative Commons, CC BY-NC-ND 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

Creative Commons, CCPlus, Wiki, <https://wiki.creativecommons.org/wiki/CCPlus>, geraadpleegd op 3 januari 2023.

Creative Commons, Frequently Asked Questions, Can I change the license terms or conditions, <https://creativecommons.org/faq/#can-i-change-the-license-terms-or-conditions>, geraadpleegd op 3 januari 2023.

Creative Commons, Frequently Asked Questions, Does a Creative Commons license give me all the rights I need to use the work, <https://creativecommons.org/faq/#does-a-creative-commons-license-give-me-all-the-rights-i-need-to-use-the-work>, geraadpleegd op 3 januari 2024.

Creative Commons, Homepage, <https://creativecommons.org/>, geraadpleegd op 22 december 2023.

Creative Commons, Whose Open Culture? Decolonization, Indigenization and Restitution, Webinar, 17 januari 2024, <https://localcontexts.org/creative-commons-webinar-whose-open-culture/>

Filming Living Heritage, Rights, Intellectual Property and Ethical Questions related to Filming Living Heritage, november 2023, <https://www.toolboxfocusvakmanschap.be/en/cases-templates-news/rights-intellectual-property-and-ethical-questions-related-to-filming-living-heritage> geraadpleegd op 8 augustus 2024.

GIDA, CARE Principles for Indigenous Data Governance, <https://www.gida-global.org/care>, geraadpleegd op 6 november 2023.

GO FAIR, <https://www.go-fair.org/fair-principles/>, geraadpleegd op 6 november 2023.

Gupta N, Martindale A, Supernant K, Elvidge M., The CARE Principles and the Reuse, Sharing, and Curation of Indigenous Data in Canadian Archaeology. *Advances in Archaeological Practice*. 2023;11(1):76–89. doi:10.1017/aap.2022.33

Hudson M, Carroll SR, Anderson J, Blackwater D, Cordova-Marks FM, Cummins J, David-Chavez D, Fernandez A, Garba I, Hiraldo D, Jäger MB, Jennings LL, Martinez A, Sterling R, Walker JD and Rowe RK (2023), Indigenous Peoples' Rights in Data: a contribution toward Indigenous Research Sovereignty. *Front. Res. Metr. Anal.* 8:1173805. doi: 10.3389/frma.2023.1173805

Kimpel P., Vrije kennis gebaseerd op Creative Commons-licenties, Creative Commons, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bb/WMBE-Vrije_kennis_gebaseerd_op_Creative_Commons-licenties.pdf, p. 5.

Local Contexts, About Local Contexts and the Hub, <https://localcontexts.org/about/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

Local Contexts, BC Labels, <https://localcontexts.org/labels/biocultural-labels/>, geraadpleegd op 25 december 2023.

Local Contexts, Getting Started on the Hub, <https://localcontexts.org/support/getting-started-on-the-hub/#responding-to-projects>, geraadpleegd op 3 januari 2024.

Local Contexts, TK Labels, <https://localcontexts.org/labels/traditional-knowledge-labels/>, geraadpleegd op 26 december 2023.

Meemoo, Tools voor de omgang met auteursrechten en gebruiksbeperkingen, <https://kennisbank.meemoo.be/inzichten-en-praktijk/tools-voor-de-omgang-met-auteursrechten-en-gebruiksbeperkingen>, geraadpleegd op 9 augustus 2024.

Open Publishing Guide for Authors – Understanding Open Licenses, <https://usq.pressbooks.pub/openpublishingguideforauthors/chapter/understanding-open-licences/>, geraadpleegd op 22 december 2023.

Padilla, T., Scates Kettler, H., & Shorish, Y. (2023). Collections as Data: Part to Whole Final Report (Versie 1). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10161976> p. 3.

Smithsonian Center for Folklife and Cultural Heritage, Shared stewardship of collections, <https://folklife-media.si.edu/docs/folklife/Shared-Stewardship.pdf>,

Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, <https://ich.unesco.org/en/convention>, geraadpleegd op 5 augustus 2024.

Tran Tran, Preserve, Strengthen and Renew in Community – Project Report, AIATSIS, december 2020, <https://aiatsis.gov.au/publication/116053>,

UNESCO-ICH, Ethics and Intangible Cultural Heritage, <https://ich.unesco.org/en/ethics-and-ich-00866>, geraadpleegd op 31 oktober 2023.

Vézina B., Towards Better Sharing of Cultural Heritage, An Agenda for Copyright Reform, Creative Commons, 2022, <https://creativecommons.org/wp-content/uploads/2022/04/Towards-Better-Sharing-of-Cultural-Heritage-%E2%80%94-An-Agenda-for-Copyright-Reform.pdf>

Vézina B., What are the barriers to open culture – a report by Creative Commons, 2022, https://creativecommons.org/wp-content/uploads/2022/07/3.Final-Barriers-Report_compressed.pdf

Vlaanderen, Auteursrecht, <https://www.vlaanderen.be/auteursrecht>, geraadpleegd op 21 december 2023.

Werkplaats immaterieel erfgoed, pURI's voor immaterieel erfgoed.be, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/inspiratie/puri-s-voor-immaterieelerfgoedbe>

Werkplaats immaterieel erfgoed, The FAIR × CARE Matrix: Ethical Data Practice for Intangible Cultural Heritage with immaterieelerfgoed.be as case study, <https://ichdata.be/ARK:80717/fd80b95e-17e6-4ff8-83c7-4ce38177c935>

Werkplaats immaterieel erfgoed, Wat is immaterieel erfgoed, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/wat-is-immaterieel-erfgoed>, geraadpleegd op 9 november 2023.

Werkplaats immaterieel erfgoed, Wat moet er zeker in een inzending van een erfgoedpraktijk staan, <https://help.immaterieelerfgoed.be/hc/nl/articles/360020483760-Wat-moet-er-zeker-in-een-inzending-van-een-erfgoedpraktijk-staan>, geraadpleegd op 9 augustus 2023.

Werkplaats immaterieel erfgoed, Wiki Loves Living Heritage in Vlaanderen, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/nieuws/wiki-loves-living-heritage>, geraadpleegd op 11 augustus 2024.

WIPO, Documenting Traditional Knowledge – A Toolkit, 2017 https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1049.pdf, p. 27.

WIPO, Traditional Cultural Expressions, <https://www.wipo.int/tk/en/folklore/>, geraadpleegd op 8 augustus 2024.

WIPO, Traditional Knowledge, <https://www.wipo.int/tk/en/tk/>, geraadpleegd op 8 augustus 2024.

WIPO, What is Intellectual Property, <https://www.wipo.int/about-ip/en/>, geraadpleegd op 8 augustus.

Pagina's op immaterieelerfgoed.be

Registratie instapformulier immaterieelerfgoed.be, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoed/toevoegen>, geraadpleegd op 9 november 2023.

Gebruiksvoorwaarden immaterieelerfgoed.be, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/gebruikersvoorwaarden>, geraadpleegd op 9 november 2023.

Registratie uitgebreid formulier, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/dashboard/erfgoederen/toevoegen>, geraadpleegd op 9 november 2023.

Privacybeleid immaterieelerfgoed.be, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/privacybeleid>, geraadpleegd op 9 november 2023.

Verantwoordingen bij afbeeldingen

Figuur 1: Artikel 15 van de UNESCO 2003 Conventie: Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, <https://ich.unesco.org/en/convention>.

Figuur 2: FAIR en CARE Principles: GIDA, CARE Principles for Indigenous Data Governance, <https://www.gida-global.org/care/>

Figuur 3: Registratie uitgebreid formulier, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/dashboard/erfgoederen/toevoegen/>

Figuur 4: TK Labels Provenance: Local Contexts, all rights reserved <https://localcontexts.org/labels/traditional-knowledge-labels/>

Figuur 5: TK Labels Protocol: Local Contexts, all rights reserved, <https://localcontexts.org/labels/traditional-knowledge-labels/>

Figuur 6: TK Labels Permission, Local Contexts, all rights reserved, <https://localcontexts.org/labels/traditional-knowledge-labels/>

Figuur 7: sandbox test Local Contexts hub, Local Contexts, all rights reserved, <https://sandbox.localcontextshub.org>

Figuur 8: Checks bij het registratieformulier op immaterieelerfgoed.be: Registratie instapformulier immaterieelerfgoed.be, <https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoed/toevoegen>

DATA LIFE CYCLE	CARE requirements	FAIR requirements	Data sovereignty	Current situation	What actions are needed?	Action category
 Collection building	Collective Benefit			Safeguarding of ICH by reflecting on ICH, visibility, etc.		
	Authority to Control			Registration of the ICH practice is done by the community itself, in collaboration with a staff member of Workshop Intangible Heritage		
	Authority to Control			The community can edit the registration in the front-end UI		
	Authority to Control			The community cannot choose the license for data sharing	The registration form should be actualised so the community can choose a reuse license based on the datatype	Registration form
	Authority to Control		Who decides what data is collected?	The data fields of registration form is prepared by the Workshop, with mandatory fields determined by the Workshop.	Determine the minimum data required - include it in the terms of use - Mention in the registration form why we need this data (informed consent).	Registration form
	Responsibility		Transparent communication to enable informed decisions.		The registration form must provide sufficient information about the potential reuse of data.	Registration form
	Ethics		Well-being of the ICH community is put central	Personal guidance during registration - self-definition.		
	Ethics			The Workshop operates with a clear ethical framework based on the UNESCO 2003 guidelines.		
	Ethics: <i>provenance</i>			The name of the community is always included in the data.	Determine to what extent this conflicts with GDPR	Registration form
 Interpretation of the data				Not applicable since data is determined together with the community (front-end presentation is the collected data).		
		Data standards		Data export is difficult to map to current common data standards such as CIDOC-CRM and OLSO. There are many descriptive fields and a lack of authority links.	Consider data mapping to standard formats (location, time-bound data). Additionally, note that the model for ICH data in OSLO/CIDOC-CRM is still in the testing phase.	Data Model
 Data storage / Preservation			Who decides what data is stored?	Back-end and servers: The decision regarding data infrastructure is entirely made by WIE.	Determine whether communities want more input in this area. Explore how this can be organized differently or if it should be included as a fundamental condition in the terms of use.	Terms of Use
 Circulation		Findable		Front-end presentation of the data		
		Findable		Indexation by search engines		
		Accessible		On immaterieelerfgoed.be		
	Authority to Control	Accessible	Access conditions / authentication requirements	Explicit intention of ie.be to present ICH practices on the front-end	This is already included in the terms of use but needs to be made more explicit	Terms of Use + registration form
	Authority to Control	Accessible	Access conditions	Access conditions for the data: cultural custodians of the community have access to the front-end UI where they can make adjustments. Workshop staff have access to the back-end. Changes to the data are always made at the initiative of or in consultation with the community. Access conditions for users: the API is not open but is accessible via the front-end.	Determine if the community agrees that Workshop staff have access to the data. Exception: for the Inventaris Vlaanderen, no changes can be made to the data after it has been added to the list (this needs to be clarified).	Terms of Use + registration form
	Ethics	Accessible	Intellectual property rights	Automatically assigned (CC-BY-SA NC 3.0) upon data upload.	Decision tree to guide license choice + promote data literacy	Registration form
	Ethics		Intellectual property rights	Copyright for images: no standardized license. However, users must agree to the statement: "I have the rights to this image / received permission from the rights holder(s) to use it."	Decision tree to guide the selection of a CC license.	Registration form
	Responsibility		Data literacy	Explanation about assigned licenses is currently included in the terms of use.	more and simpler explanations are needed in the registration form	Registration form
	Ethics: <i>harm reduction</i>			At this time, no information that could be potentially harmful to the community is being recorded.	Sustaining a feedback culture where communities can easily contact the Workshop to report such issues.	Front-End UI
	Ethics: <i>provenance</i>		Provenance data		Add provenance data in exported data	Registration form + data model
	Ethics: <i>purposes</i>		The community can decide how the data is shared on the front-end.	Sharing practices on ie.be aligns with the goal of ie.be, which is the safeguarding of intangible cultural heritage.		
Ethics: <i>permissions</i>			All entered data is displayed on the front-end of ie.be.			
 Reuse of data				Not yet applicable: the API has not yet been enabled.		
		Interoperability			Structured data model for ie.be	Data model
		Interoperability			The export needs to be refined.	Back-end dev + datamodel
		Interoperability			Assign pURLs to ie.be practices along with the necessary approval from the community.	Data model + pURI development
		Reusable			Each data type and field must have a reuse license assigned (machine-readable).	Data model
		Reusable			Mapping out how data can be made even more reusable.	Data model
		Reusable			Open the API with the necessary protocols.	back-end dev + datamodel
	Collective Benefit: Digital Return			Beyond the front-end presentation, there have been few concrete applications so far. In 2023, data export, mapping, and data ingestion to Wikidata will be part of the Wiki Loves Living Heritage project.	Standardizing data, guiding communities towards potential applications, and establishing partnerships with other cultural partners (e.g., UitDatabank).	Guiding communities towards potential applications
	Responsibility		The community is centralised		Develop detailed reuse licenses and consider implementing labels such as Traditional Knowledge (TK) labels.	Registration form
	Responsibility		Who decides on research, policy, and reuse?	Currently, all data (except community account information) is displayed on the front-end of immaterieelerfgoed.be and is indexed by search engines. The text falls under the CC BY-SA-NC 3.0 license, but this is not communicated to visitors of the practice pages.	For each data type, assign reuse licenses and potentially labels such as Traditional Knowledge (TK) labels. Ensure clear communication on the front-end about these reuse licenses.	Registration form + front end dev

Deze publicatie kwam tot stand in het kader van het project *Naar persistente URI's voor immaterieelerfgoed.be: Vitale bouwstenen voor digitaal transformeren in de cultureel-erfgoedsector (2023-2024)*, mogelijk gemaakt middels een subsidie van de Vlaamse overheid als landelijk cultureel-erfgoedproject.

Een initiatief van

Werkplaats immaterieel erfgoed
Sint-Jakobsstraat 36 – 8000 Brugge
immaterieelerfgoed.be

Tekst

Sofie Veramme

Redactie

Jorijn Neyrinck en Evdokia Tsakiridis

Vormgeving

[Lettera](#)

Hergebruiklicentie

[CC BY-SA 4.0](#)

Vragen over dit rapport?

sofie@werkplaatsimmaterieelerfgoed.be

info@werkplaatsimmaterieelerfgoed.be